

SAMASSA KALAVENEESSÄ

Kalakannan hoito ja hyödyntäminen yhteishallintana Isojärvellä

Pro gradu -tutkielma
Kosti Sandt
Ympäristöpolitiikka ja aluetiede
Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Joulukuu 2012

TAMPEREEN YLIOPISTO
Johtamiskorkeakoulu

SANDT, KOSTI: Samassa kalaveneessä. Kalakannan hoito ja hyödyntäminen yhteishallintana Isojärvellä

Ympäristöpolitiikan ja aluetieteen Pro gradu -tutkielma, 59 sivua + 4 liitesivua

Joulukuu 2012

Tämä tutkielma käsittelee osakaskuntavetoista kalakantojen paikallista yhteishallintaa Suomen sisävesillä. Pyrin selvittämään, miten Pomarkun ja Siikaisten Isojärven kalakannan hoito ja hyödyntäminen toteutuu osakaskuntien ja aktiivisesti järvellä kalastavien välisenä yhteishallintana. Samalla syvennyn suomalaisen kalastus- ja osakaskuntajärjestelmään ja niiden historiaan. Yhteishallinnasta tehty tutkimus luo tutkielmani käsitteellisen taustan.

Tutkielma on laadullinen eli kvalitatiivinen. Haastatteluja tehtiin kymmenen kappaletta, ja haastateltaviksi valittiin sekä osakaskuntien puheenjohtajia että järvellä vapaa-ajan asunnon omistavia aktiivisia vapaa-ajankalastajia. Haastattelumuotona oli puolistrukturoitu teemahaastattelu.

Yhteishallinnalla viitataan tässä tutkielmassa yhteiseen päätöksentekoon, jossa osakaskuntajärjestelmä edustaa paikallisesta kalastuksenhoidosta päättävää tahoja, ja vapaa-ajan kalastajat resurssin käyttäjiä, jotka ovat mahdollisesti mukana päätöksentekoprosessissa yhteishallinnan tasosta riippuen.

Isojärven kalakannan hoito voidaan nähdä toteutuvan jossain määrin yhteishallintana. Osakaskunnat ovat muodostaneet yhteenliittymän, jonka kokouksissa tehdään kaikki järveä koskevat päätökset. Myös kalastusta harrastavien paikkakuntalaisten ja mökkiläisten mielipiteitä kuunnellaan ja kalastajien yleinen mielipide vaikuttaa päätöksiin. Kalastusta harrastavat ovatkin yleisesti tyytyväisiä nykyiseen kalastuksen sääntelyyn. Tärkeä osoitus yhteishallinnan onnistumisesta on järven vahva kuhakanta.

Osakaskunnilla on kuitenkin vielä paljon tehtävää itsensä tunnetuksi tekemisessä ja yhteishallinnan laajentamisessa, sillä järvellä kalastaa paljon sellaisia, joille osakaskunnat ovat jääneet hyvin vieraaksi, ja joille on epäselvää, kuka järven kalastuksen sääntelystä vastaa. Tällöin tunne vaikuttamisen mahdollisuuksista sääntelyyn jää vähäiseksi. Nykytilanteessa yhteishallinta näyttäytyykin vahvimpana sellaisille aktiivisille kalastajille, joilla on jo olemassa henkilökohtainen kontakti osakaskuntiin, jolloin sääntelystä keskustelu sujuu vaivattomasti.

Asiasanat: Yhteishallinta, osakaskunta, vapaa-ajankalastus

Sisällys

1. JOHDANTO.....	1
2. AINEISTO JA MENETELMÄT	3
3. YHTEISHALLINTA.....	7
3.1 Yhteiset luonnonvarat ja legitimiteetti.....	7
3.2 Vapaamatkustajuus	9
3.3 Garrett Hardin ja yhteishallinta.....	10
3.4 Yhteisön ominaisuudet ja resurssin kompleksisuus vaikuttavat yhteishallintaan	14
4. SUOMEN KALASTUSJÄRJESTELMÄ.....	16
4.1 Kalavesien hallinta Suomessa.....	16
4.2 Yhteishallinta suomalaisilla kalavesillä	17
4.3 Kalastuslain vaikutus paikalliseen kalastuksen hallintaan.....	19
4.4 Hallinnan lähtökohtana kalakannan elinvoimaisuus.....	21
4.5 Osakaskunnat	22
4.6 Osakaskuntien ja kalastuksen säätelyn historiaa	23
4.7 Suomalaisten vapaa-ajan kalastus nykyään	27
5. KALAKANNAN HOITO ISOJÄRVELLÄ.....	30
5.1 Isojärvi	30
5.2 Haastatteluaineiston tulokset	32
5.2.1 Miten kalastusta koskevat päätökset syntyvät?.....	33
5.2.2 Miten säätelykeinot kohtaavat säätäjien ja kalastuksenharrastajien välillä?	35
5.2.3 Mitkä hallinnan piirteet vastaavat yhteishallintaa aktiivisesti kalastavien näkökulmasta?.....	38
6. PÄÄTELMÄT	45
LÄHTEET.....	52

LIITE 1: Haastattelulomake osakaskuntien puheenjohtajille

LIITE 2: Haastattelulomake vapaa-ajankalastajille

1. JOHDANTO

Suomalainen kalastuksen päätöksentekojärjestelmä on monimutkainen yhteiskunnallisten muutosten, erilaisten intressiryhmien ja tarpeiden muovaama kokonaisuus, jossa sekoittuvat omistajapohjainen järjestelmä ja valtion viranomaishallinto (Toivonen ym. 2003, 13). Hierarkkinen viranomaisketju alkaa maa- ja metsätalousministeriöstä edeten alueellisten ELY-keskusten kautta kalastusalueisiin ja paikallisiin osakaskuntiin.

Toisaalta osakaskunnat muodostuvat vesialueiden omistajista, ja ne ovat tärkeässä asemassa määrätessään siitä, miten paikallisia kalavesiä käytetään ja kalakantoja hoidetaan. Osakaskunnat voivat yksityiskohtaisestikin päättää esimerkiksi sallituiden pyydysten määrästä, ja näin ohjata paikallista kalastusta. Kalastus- ja vesienkäyttölaki asettaa sääntelylle tietyt raamit, mutta lain asettama tavoite voidaan ymmärtää monella tapaa, ja sitä kohti voidaan pyrkiä erilaisin menetelmin ja melko itsenäisesti. Vaikka kalavesien omistajapohjainen hallinta on yhä voimassa, omistajuuden sisältö on muuttunut, kun esimerkiksi useita yleisiä kalastusoikeuksia on säädetty lakiteitse. Yksityistä ja yleistä etua on puntaroitu yhä uudelleen. (Toivonen ym. 2003, 13)

Tämän monimutkaisen järjestelmän keskiössä on kala, joka ei ole kenenkään omistuksessa ennen veneen pohjalle tai rannalle joutumistaan. Kala liikkuu vedessä vapaasti ja käyttäytyy muutenkin lajilleen ominaisella tavalla, ihmisen kannalta oikukkaasti, eikä sen pyydystämisestä ole koskaan täyttä takuuta. Tämä tekeekin kalakannoista aivan omanlaisensa resurssin, jonka hallinta vaatii monenlaista tietoa ja sääntelyä. Vahva kalakanta ja sen ylläpitäminen edellyttää paikallistasolla yhteishallintaa, eli yhteisesti sovittuja ja hyväksytyjä tavoitteita ja niitä toteuttamaan suunniteltuja toimenpiteitä. Jos yhteisiin tavoitteisiin ei sitouduta, on vahvan kannan ylläpitäminen vaikeaa.

Tutkielmani tavoitteena tutustua suomalaiseen osakaskuntajärjestelmään ja selvittää, miten osakaskuntien jakaman järven kalakantaa hoidetaan ja hyödynnetään yhteishallintana. Yhteishallinnan käsitettä käytetään tutkielmassani kuvaamaan tilannetta, jossa tietty resurssi, tässä tapauksessa järven kalakanta, on jaettu, eli sillä

on useita käyttäjiä. Käyttö ei kuitenkaan ole täysin vapaata, vaan vesialueen omistajat voivat säännellä resurssin käyttöä esimerkiksi rajoittamalla pyydysten määrää.

Tutkimuksen kohteeksi valitsin Satakunnassa Pomarkun ja Siikaisten kuntien alueella olevan Isojärven. Järvi on tutkielmaa ajatellen sopivan kokoinen, sitä hallinnoi viisi osakaskuntaa. Järven yleistä kiinnostavuutta lisää myös sen tunnettuus hyvänä kuhavetenä sekä ihmisten aktiivisuus järveä kohtaan, josta merkinä on Suomen vanhimpiin järviseuroihin kuuluva Isojärvi-seura. Olen harrastanut kalastusta koko ikäni, mutta osakaskuntajärjestelmä pysyi pitkään minulta piilossa. Osakaskunnat ovat jääneet minulle täysin vieraiksi niillä kahdella pirkanmaalaisella järvellä, joissa olen pääosin kalastanut. Tämän tutkielman tekeminen ja osakaskuntalaisiin tutustuminen on ollut antoisaa ja mielenkiintoista jo tästä lähtökohdasta.

Tutkielma etenee niin, että seuraavassa luvussa kuvailen tutkimusmenetelmää sekä aineistonkeruu- ja analysointimenetelmää. Tämän jälkeen seuraa kirjallisuuskatsaus, jossa syvennyn yhteishallinnan käsitteeseen sekä tutustun suomalaiseen kalastusjärjestelmään ja sen kehitysvaiheisiin. Viidennessä luvussa syvennyn aineistooni ja esittelen saamiani tuloksia, jonka jälkeisessä viimeisessä luvussa kokoan vielä tutkielmani päätelmät.

Tutkimustehtävä

Työni käsittelee kalakannan hyödyntämisen ja hoidon järjestämistä paikallisella tasolla Suomen sisävesillä. Kysymystä lähestyn tapaustutkimuksella kalastusjärjestelyistä Isojärvellä. Erityisen kiinnostunut olen siitä, millaisia piirteitä järjestelmässä on yhteishallinnasta. Yhteishallinnasta ja sen ongelmista tehty tutkimus muodostaa tutkielman keskeisen käsitteellisen taustan. Tässä tutkielmassa olen kiinnostunut paikallistason yhteishallinnasta, jossa päätoimijoina ovat osakaskunnat ja paikalliset kalastuksen harrastajat, vaikka yhteishallinnan voidaan nähdä tarkoittavan myös esimerkiksi valtion viranomaisten ja paikallisten osakaskuntien välistä vuorovaikutusta.

Isojärvellä myydään kahta erilaista kalastuslupaa. Täydet kalastusoikeudet myöntävää lupaa myydään paikkakuntalaisille ja mökkiasukkaille, ja rajoitettua lupaa muille

ulkopaikkakuntalaisille. Tässä tutkielmassa aineistoni vapaa-ajan kalastajista puhuttaessa tarkoitetaan laajemmat kalastusoikeudet omaavia henkilöitä, jollei toisin mainita.

Osakaskuntien ja vapaa-ajan kalastajien kalakannan yhteishallinnan toteutumista pyritään selvittämään seuraavanlaisella tutkimuskysymyksellä sekä tarkentavilla alakysymyksillä:

Miten Isojärven osakaskunnat toteuttavat yhteishallintaa järvellä aktiivisesti kalastavien näkökulmasta?

- Miten kalastusta koskevat päätökset syntyvät?
- Miten ne kohtaavat vapaa-ajankalastajien mieltymykset?
- Mitkä hallinnan piirteet vastaavat yhteishallintaa aktiivisesti kalastavien näkökulmasta?

2. AINEISTO JA MENETELMÄT

Tutkielma on laadullinen eli kvalitatiivinen. Aineisto on kerätty haastattelemalla Isojärvellä toimivien viiden osakaskunnan puheenjohtajia sekä järvellä vapaa-ajan asunnon omistavia vapaa-ajankalastajia. Haastatteluja kerättiin kymmenen, ja ne tehtiin alkukesällä 2012.

Kvalitatiivinen tutkimus kattaa hyvin laajan kentän erilaisia merkityksiä ja tutkimuksia. Laadullista tutkimusta on perinteisesti kuvattu ymmärtäväksi tutkimukseksi erotuksena selittävästä tutkimuksesta. Ymmärtämiseen liittyy eräänlaista eläytymistä tutkimuskohteisiin liittyviin motiiveihin, ajatuksiin ja henkiseen ilmapiiriin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 27) Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2007, 157) mukaan laadullisen tutkimuksen lähtökohta on todellisen elämän kuvaaminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija ei myöskään voi saavuttaa objektiivisuutta perinteisessä mielessä eikä hylätä arvolähtökohtiaan, sillä arvot, ja se mitä tiedetään, kietoutuvat yhteen ja ohjaavat tutkijan ymmärrystä tutkimuskohteesta.

Tyypillistä laadulliselle tutkimukselle on aineiston kerääminen luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa, ja ihmistä suositaan tiedonkerääjänä enemmän kuin mittausvälineitä. Tutkija luottaa keskusteluihin ja omiin havaintoihinsa. Etuna tässä on vaihteleviin tilanteisiin sopeutuva joustavuus.

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston painotus ei ole tapausten määrässä, vaan keskittyä voidaan varsin pieneenkin määrään tapauksia. Jokainen tapaus pyritään analysoimaan mahdollisimman tarkasti. (Eskola & Suoranta 1998, 18) Analysointiin liittyy myös hypoteesittomuus, joka tarkoittaa, että tutkijalla ei ole ennalta päätettyjä oletuksia tutkimuksen kohteista tai tuloksista. On tosin huomioitava, että kaikkiin havaintoihin vaikuttavat havainnoijan aiemmat kokemukset, mutta niiden perusteella ei kuitenkaan tehdä tutkimusta rajoittavia ennakoasetelmia. (Eskola & Suoranta 1998, 19) Laadullisessa tutkimuksessa pyrkimyksenä ei yleensä ole teorian tai hypoteesien testaus, vaan aineiston monitahoinen ja tarkka tarkastelu (Hirsjärvi ym. 2007, 160).

Laadulliselle tutkimukselle tyypillinen piirre on haastateltavan kohdejoukon tarkoituksenmukainen valinta satunnaisotannan sijaan (Hirsjärvi ym. 2007, 160). Myös Eskola ja Suoranta (1998, 66) painottavat laadullisessa tutkimuksessa järkevän aineiston merkitystä. Jotta aineistosta voisi tehdä yleistettäviä tulkintoja, on aineiston oltava järkevästi koottu, esimerkiksi haastattelututkimuksessa haastateltavien olisi hyödyllistä jakaa yhteinen kokemusmaailma, omata tietoa tutkimusongelmasta ja olla itse kiinnostuneita tutkimuksesta.

Omassa tutkielmassani kokosin osakaskuntien ajatusmaailmaa haastatteleamalla kunkin osakaskunnan puheenjohtajaa (yhden virallisen puheenjohtajan tilalla haastateltiin pitkäaikaista ja perehtynyttä osakaskunta-aktiivia, joka rinnastetaan aineistossa puheenjohtajiin). Puheenjohtajien oletettiin omaavan tietoa, näkemyksiä ja kiinnostusta tutkimusta kohtaan, jolloin aineistosta kertyisi tältä osin mahdollisimman rikas. Järven vapaa-ajan asukkaiden haastatteluissa on huomioitava, että yli 900 mökin järvellä kalastukseenkin liittyviä näkemyksiä on erilaisia. Haastatteluun kertyi kuitenkin henkilöitä, jotka ovat kalastaneet järvellä pitkään, ja joista useimmat olivat muillakin tavoin aktiivisia järven ja kalastuksen hoidossa. Näin saatiin haastatteluaineiston toiseenkin ryhmään asioihin perehtyneiden ja niistä

kiinnostuneiden laaja-alaisia ajatuksia. Toisaalta suurin osa järvellä kalastavista ei ole mukana kalastuksen järjestämisessä, joten aineistostani on myös vinoutunut.

Laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei kuitenkaan ole tehdä samalla tavalla yleistäviä päätelmiä kuin tilastollisessa tutkimuksessa. Täten kaikki laadulliset tutkimukset ovat oikeastaan tapaustutkimuksia. Analysoitava aineisto muodostaa kokonaisuuden eli tapauksen. Yleistyksiä ei voida tällöin tehdä suoraan aineistosta, vaan aineiston tulkinnoista (Eskola & Suoranta 1998, 66).

Haastattelut tehtiin yksilöhaastatteluina ja haastattelumuotona aineiston keruussa käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Tässä haastattelutyypissä kysymykset voivat olla kaikille haastateltaville samat, mutta strukturoidusta haastattelusta poiketen haastateltavat vastaavat kysymyksiin omin sanoin valmiiden vastausvaihtoehtojen sijaan. Kysymysten sanamuodot saattavat myös vaihdella haastattelukohtaisesti. Valmiit kysymykset saattavat myös puuttua, mutta tiedossa ovat vähintään teemat eli aihealueet, joiden mukaan haastattelussa edetään. (Eskola & Suoranta 1998, 87. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 203)

Oleennaista tässä haastattelumuodossa on kuitenkin se, että se etenee yksityiskohtaisten kysymysten sijasta tiettyjen tärkeiden teemojen kautta. Tämä tuo paremmin haastateltavien äänen kuuluviin. Ihmisten tulkinnat ja heidän antamansa merkitykset asioista ovat tässä haastattelutyypissä keskeisiä. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 48) Tämän tutkimuksen aineistonkeruussa kysymykset oli listattu aihealueittain etukäteen, mutta haastatteluissa edettiin tilanteen mukaan, jolloin kysymysten sanamuoto ja järjestys saattoi muuttua ennalta asetetusta.

Haastattelu on yleisin aineistonkeruumenetelmä kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Sen tarkoituksena on tuoda esiin haastateltavan ajatukset, käsitykset, kokemukset ja tunteet. Sen etuna muihin aineistonkeruumenetelmiin nähden on sen joustavuus. Aineiston keruuta voidaan säädellä tilanteiden ja vastaajien mukaan ja vastausten tulkintaan on enemmän mahdollisuuksia kuin lomakekyselyssä. Laadullisten aineistonkeruumenetelmien, kuten haastattelun käyttöä suositaan myös siksi, että siinä tutkittavien näkökulmat ja arvot pääsevät esille. (Hirsjärvi ym. 2007, 160, 200)

Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin sanasanasesti. Kirjoitettuun muotoon siirretty aineisto analysoitiin käyttäen teoriasidonnaista sisällönanalyysia. Sisällönanalyysia voidaan käyttää kaikessa laadullisessa tutkimuksessa. Sitä voidaan pitää paitsi yksittäisenä analyysimetodina, myös yleisenä, erilaisiin analyysikokonaisuuksiin liitettävänä teoreettisena kehyksenä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93) Tähän tutkimukseen valitusta analyysimenetelmästä käytetään nimitystä sisällönanalyysi siitäkin huolimatta, että nimitys on ongelmallinen, koska aineiston sisältöä analysoivia menetelmiä on lukemattomia. Ratkaisuun kuitenkin päädyttiin, koska sisällönanalyysi tiettyä metodina esiintyy menetelmäoppaissaakin.

Sisällönanalyysia voidaan käyttää tiettyä menetelmänä, jolla voidaan analysoida tekstejä ja dokumentteja. Sisällönanalyysi on siis tekstianalyysia, mutta esimerkiksi diskurssianalyysista sen erottaa se, että sisällönanalyysi etsii tekstin merkityksiä, kun taas diskurssianalyysi sitä, miten merkityksiä tekstissä tuotetaan. Sisällönanalyysilla pyritään saamaan aineistosta tiivistetty ja yleisessä muodossa oleva kuvaus, kuitenkin kadottamatta sen sisältämää informaatiota johtopäätösten tekoa varten. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105–106)

Teoriasidonnaisessa analyysissa käytetään tiettyjä teoreettisia kytkentöjä, mutta ne eivät suoraan pohjautu teoriaan. Teoria voi olla analyysin etenemisen apuväline tai ohjaaja. Analyysissa näkyy aiemman tutkimustiedon vaikutus, mutta tarkoitus ei ole testata teoriaa. Analyysi siis etenee aineiston ehdoilla. Teoriasidonnaisessa analyysissa aineistolähtöisyys ja aiempi tutkimustieto vaihtelevat ja yhdistyvät tutkijan ajattelussa. Abstrahoinnissa teoreettiset käsitteet liitetään mukaan jo tiedettynä ja valmiina, kun taas aineistolähtöisessä analyysissä teoreettiset käsitteet luodaan aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 98-99, 116)

Analyysi alkoi tutkimusongelman mukaisten kysymysten esittämisestä aineistolle. Aineiston alkuperäisilmaisuja pelkistettiin, jotta tunnistettiin tämän tutkimuksen kannalta kiinnostavat asiat. Aineiston pelkistämisessä ei kuitenkaan ole kyse sen yksilöllisten tai yksittäisten piirteiden häivyttämisestä. Tämän jälkeen ilmaisuja ryhmiteltiin ja teemoitettiin tutkimuskysymyksiä valaisten. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 102–103) Valittuja teemojen ilmenemistä ja esiintymistä vertailtiin aineistossa.

Käytännöllisen tutkimusongelman ratkaisemisessa teemoittelu on suositeltava analysointimenetelmä, sillä aineistosta on helppo poimia olennaisia tietoja (Eskola & Suoranta 1998, 179).

3. YHTEISHALLINTA

3.1 Yhteiset luonnonvarat ja legitimizeetti

Perinteisesti sitä osaa luonnosta, jota voidaan hyödyntää, kutsutaan luonnonvaraksi. Yhteisiä luonnonvaroja ovat esimerkiksi kalakannat, pohjavesi, metsät, ja ne ovat yleensä niin suuria, että on kallista estää halukkaita saamasta hyötyä sen käytöstä (Ostrom 1990, 30). Nykyään luonnonvaroja raaka-aineena tai muina hyödykkeinä hyödyntävän näkökulman rinnalle on tullut varojen aineeton käyttö luonnon suojelun ja virkistyspalveluiden käytön muodossa. Resurssin käyttö voi rajoittua yhteen yksilöön tai yhtiöön, tai sitä voivat käyttää useat yksilöt tai useiden yksilöiden yhteisöt. Resurssin kokonaisuudessaan muodostavat yksiköt ovat kuitenkin vain yhden käyttäjän käytettävissä (Ostrom 1990, 31). Yhden kalastajan kalat eivät hyödytä toista.

Käytetään luonnonvaroja sitten mihin tai miten tahansa, pitkäaikaisessa käytössä on varmistettava että ekosysteemi pysyy toimivana, eli luonnonvaroja on jollain tavalla hallittava. Luonnonvarojen hallinta on ihmisten ja organisaatioiden harjoittaman luonnonvarojen käytön ohjailua institutionaalisin järjestelyin. Pohjimmiltaan hallinnassa on kuitenkin kyse toimijoiden moniäänisistä verkostoista, joissa eri toimijat ja heidän erilaiset intressinsä ja arvonsa on sovittava yhteen. (Rannikko & Määttä 2010, 8-9)

Yhteishallinta (co-management) kalakannan hallinnassa voidaan tiivistää tarkoittavan prosessia, jossa eri käyttäjäryhmien edustajat, valtion viranomaiset ja tutkimuslaitokset osallistuvat yhteistyössä päätöksentekoon, jolla pyritään sääntelemään kalakannan käyttöä (Jentoft ym. 1998, 423–424). Tarkoituksena on myös jakaa sääntelyn vastuuta enemmän käyttäjäryhmille. Yhteishallintaa voidaan soveltaa kansallisilla, alueellisilla tai paikallisilla tasoilla.

Eri toimijoiden oikeutusta ja hyväksyntää luonnonvarojen hallintaa kohtaan vaaditaan, koska ilman sitä vallankäyttö ei ole legitiimiä. Legitimiteettikriisi tai -vaje syntyy, jos vallankäyttöön oikeuttavan säännöt ja menetelmät eivät ole linjassa vallankäytön alaisten näkemysten ja uskomusten kanssa. (Rannikko & Määttä 2010, 10) Oikeutettu ja legitiimi valta on hyväksytyjen periaatteiden mukaan saatu ja käytetty, sen päämäärät ovat oikeutettuja ja sen hyväksyvät ne, joita vallankäyttö koskee.

Vallankäyttö voi menettää oikeutuksensa, jos vallankäytön päämäärät ja sen alaisten päämäärät ajautuvat ristiriitaan keskenään. Tällaiset ristiriidat voivat ajan myötä johtaa tilanteeseen, jossa vallankäytön alaiset kieltäytyvät hyväksymästä vallankäyttöä. Luonnonvarojen käytön legitiimisyyskriteerit eivät ole pysyviä, vaan ne muuttuvat ajan myötä. Esimerkiksi luonnonsuojelu ja luonnonvarojen kestävä käyttö muuttavat kriteereitä ja synnyttävät uusia legitiimisyyskohteita. (Kyllönen 2010, 30–32)

Kritiikkiä yhteishallinta on Jentoftin ym. (1998, 424) mukaan saanut siitä, että se sopii huonosti nykyaikaiseen teollistuneeseen, korkean teknologian yhä globaalimpaan kalastukseen. Kriitikoiden mukaan on naiivia ajatella, että kilpaileva ja kalastajien kesken vastakkainen asetelma muuttuisi äkkiä yhteistyöksi ja välittämiseksi. Suurten kalakantojen maailmanlaajuisen ahdingon voidaankin nähdä pitkälti johtuvan juuri siitä, ettei yhteishallintaa ole saatu toimimaan siinä mittakaavassa ja monimutkaisissa toimintaympäristössä. Vapaamatkustajuus-ongelman on ajateltu pysyvän, koska yksilöillä on liian suuri houkutus palata tapoihin, jotka vallitsivat ennen yhteishallinnallista sääntelyä ja koska luonnonvarojen käytön valvonta on usein vaikeaa ja kallista. Vapaamatkustajuuden lannistamina ihmisiä olisi vaikea saada rohkaistua mukaan yhteishallintaan.

Kritiikissä esiintyy samanlainen itsekeskeinen, omaa taloudellista etuaan ajava yksilö, jollaisena Hardinkin (2011) ihmisen näki artikkelissaan. Tällaiset ihmiset ajattelevat itseään suhteessa muihin sekä sääntöihin ja rajoituksiin välineellisellä ja hyötyjä ja haittoja laskelmoivalla tavalla, jolloin odotukset yhteishallintaa kohtaan ovat vähäiset. Toisaalta jos ajatellaan, että ihmisyksilöiden ja -ryhmien ominaisuuksiin kuuluvat epäitsekkyyks, solidaarisuus, jaetut identiteetti sekä tavoitteet, ovat odotukset yhteishallintaakin kohtaan paljon korkeammalla. (Jentoft ym. 1998, 425)

3.2 Vapaamatkustajuus

Yksilön valintoja ohjaavat monet asiat. Resurssin käyttäjä punnitsee käytettävien valintojensa edut ja haitat. Valintaan vaikuttaa käyttäjän tieto ja ymmärrys resurssista itsestään. Yleensä epävarmuuden aiheuttaja on tiedon puute resurssista, sen sisäisistä ominaisuuksista ja rajoista. (Ostrom 1990, 33) Toisinaan resurssin käyttäjää houkuttaa oman edun tavoittelu yhteisön etua enemmän.

Vapaamatkustajuus-ongelma onkin läsnä jokaisessa yhteisten resurssien käyttöä kuvaavassa mallissa. Jos henkilöä ei voida kokonaan estää käyttämästä niitä etuja, joita muut tuottavat, on henkilöllä houkutus nauttia toisten tuottamista eduista osallistumatta itse yhteiseen työhön ja yhteisen edun tuottamiseen. Yhteinen etu voi olla esimerkiksi vahva kalakanta, jota yhteisesti pidetään yllä noudattamalla sääntöjä muun muassa jättämällä kasvuikäiset kalat rauhaan. Vapaamatkustajuutta on vaikea kokonaan välttää, koska yhteisen resurssin käyttöä ei useinkaan voida vahtia täydellisesti (Toikka 2009, 334).

Jos kaikki päättävät vapaamatkustaa, kollektiivista etua tai hyötyä ei synny ollenkaan. Houkutus vapaamatkustajuuteen voi kuitenkin olla niin suuri, että lopulta tilanne kehittyy sellaiseksi, jota kukaan ei alun perin halunnut. Vaihtoehtoisesti jotkut yhteisön jäsenistä vapaamatkustavat toisten toimiessa yhteisen edun mukaisesti, jolloin yhteistä etua syntyy, mutta se jää alhaisemmalle tasolle kuin tilanteessa, jossa kaikki toimivat yhteistä etua tuottaen. (Ostrom 1990, 6)

Tietyt yhteisön sisäiset syyt ajavat yhteisön vapaamatkustajuuteen ja siten epäonnistumiseen yhteisen edun tuottamisessa. Yksilöillä ei ehkä ole riittävästi mahdollisuuksia kommunikoida toistensa kanssa, ja täten saada aikaan luottamusta, eikä ajatusta siitä, että he yhdessä jakavat resurssin ja sen yhteisen tulevaisuuden. Ihmisten täytyy voida luottaa siihen, että heidän henkilökohtaisista uhrauksistaan on hyötyä (Toikka 2009, 326). Toisaalta yhteisössä voi olla tiettyjä vahvoja yksilöitä, jotka eniten hyötyvät tilanteesta muiden hävitessä, ja toiminnallaan estävät muita muuttamasta pelisääntöjä. (Ostrom 1990, 21)

Suomessakin osakaskuntien päätöksenteko on paljolti henkilökohtaista, ihmissuhteisiin perustuvaa kanssakäymistä, ja keskinäisistä suhteista riippuu, ovatko hallinnan vaikutukset kalakannalle myönteisiä vai kielteisiä (Hyytinen 1995, 9)

Yhteisön normit vaikuttavat muun muassa siihen, kuinka paljon opportunistista toimintaa yhteisön jäsenet odottavat toisiltaan. Jos yksilöt olettavat muiden vapaamatkustavan ja muilla keinoin käyttäytyvän opportunistisesti, on vaikeata luoda vakaita ja pitkäaikaisia sitoumuksia, ainakin ilman kallista valvonta- ja sanktio-mekanismia.

Jokaisessa yhteisössä on kuitenkin yksilöitä, jotka toimivat vallitsevista normeista poikkeavalla tavalla, ja toimivat opportunistisesti aina tilaisuuden tullen. On myös tilanteita, joissa normaalisti hyvinkin normeihin sitoutunut saattaa suurten potentiaalisten etujen edessä poiketa normeista. Vaikka siis normien mukainen toiminta olisi perusteellisesti omaksuttua, ei opportunistista toimintaa koskaan voida kokonaan kitkeä yhteisöstä. (Ostrom 1990, 36)

Jentoft ym. (1998, 426) toteavat vapaamatkustajuuden olevan aina tiettyyn institutionaaliseen kontekstiin sidottu ongelma. Kun resurssin käyttäjille annetaan enemmän vastuuta sääntelystä, he asettuvat instituutiossa uuteen asemaan. Uuden aseman ja vastuun myötä yksilön rooli yhteisössä, sosiaaliset suhteet, intressit ja arvot saattavat muuttua, ja samalla vapaamatkustajuus muuttuu tuomittavaksi vastuun väärinkäytöksi. Tällä tavalla resurssin käyttäjien institutionaalista asemaa muuttamalla ja osallistamalla heidät resurssin hallintaan voidaan muuttaa vanhoja käyttäytymismalleja.

3.3 Garrett Hardin ja yhteishallinta

Kollektiivinen toiminta on perinteisesti nähty vaikeana itsekkäälle, omia etujaan ajavalle yksilölle. Garrett Hardin, jonka laajalti tunnettu artikkeli *The Tragedy of the Commons* julkaistiin vuonna 1968 *Science*-lehdessä, vaikutti näkemykseen siitä, miten yhteiset laidunmaat ja vastaavat jaetut luonnonvarat ajautuvat väistämättä kohti

tuhoa, jos yksilöt voivat niitä vapaasti käyttää omiin tarpeisiinsa. Yhteisten varantojen vapaa hyödynnettävyys voi perustua joko siihen, ettei omistusoikeuksia ole määritelty, tai varannon käyttämisestä on vaikea tai mahdoton valvoa (Laukkanen 2011, 62). Hardin käyttää esimerkissään karjankasvattajia ja heidän keskenään jakamaansa laidunmaata. (Kyllönen, Lemetti, Nojonen & Oksanen 2011)

Hardinin mukaan jokainen rationaalinen kasvattaja pohtii ja vertailee karjansa lukumäärän kasvattamisen positiivisia ja negatiivisia vaikutuksia. Positiivinen vaikutus syntyy kasvavasta tuotosta, joka syntyy suuremmasta määrästä karjaa, ja tämän hyödyn karjankasvattaja saa kokonaan itselleen. Toisaalta negatiivinen vaikutus syntyy kasvavasta laitumen liikakäytöstä, mutta tämän vaikutuksen kasvattaja jakaa kaikkien muiden samaa laidunmaata käyttävien kanssa. Näin ollen yksittäisen omaa etuaan ajattelevan karjankasvattajan kannattaa lisätä karjansa lukumäärää, vaikka yhteinen etu tästä kärsii, ja laidunmaa vääjäämättömästi köyhtyy. (Hardin 2011, 46–47)

Yksittäisen kasvattajan kannalta ei myöskään ole rationaalista uhrautua ja pidättäytyä karjansa lukumäärän kasvattamisesta laidunmaan säästämiseksi, koska ei ole takuita siitä, että muut tekisivät samoin. Kasvattaja saattaa myös kokea, että häntä pidetään typeränä toimiessaan yhteisen edun mukaisesti muiden valitessa itsekkään vaihtoehdon ja kasvattaessa oman karjansa lukumäärää (Hardin 2011, 55). Koska vapaasti hyödynnettävät yhteiskäytössä olevat luonnonvarat väistämättä kulutetaan loppuun ja tuhotaan, esittää Hardin ainoiksi vaihtoehdoiksi niiden pelastamiseksi valtiollisen kontrollin käyttöönottoa tai yksityistämistä (Hardin 2011, 57–58).

Hardin käytti esimerkissään karjankasvatusta, mutta periaatetta voi soveltaa erilaisiin yhteisiin ja jaettuihin luonnonvaroihin (Ostrom 1990, 30–31). Kalastuksessa voidaan ajatella vastaavanlaista tilannetta, jossa kalastusta ei ole säännelty, vaan jokainen yksilö ajattelee rationaalisesti omaa etuaan (Laukkanen 2011, 62). Tällöin jokaisen kalastajan kannattaa kalastaa enemmän ja myös pitää kaikki saamansa kalat, koska ei ole olemassa takuita siitä, että tänään vapaaksi päästetyt välittömään tarpeeseen nähden ylimääräiset kalat jäävät saaliiksi seuraavalla kerralla. Myös joku toinen kalastaja saattaa saada ne tätä ennen. Kalastaja ei myöskään voi luottaa siihen, että muut päästäisivät pienet kalat takaisin kasvamaan suuremmiksi ja parempaa tuottoa

antaviksi.

Hardinin artikkelia on kritisoitu laajalti. Hardinin mallissa yksilöt ovat itsekkäitä, vapaita normeista ja pyrkivät maksimoimaan hyötynsä lyhyellä aikavälillä (Ostrom ym. 1999, 279). Todellisuudessa yhteisomistuksessa olevien luonnonvarojen käyttäjät usein tuntevat toisensa, he voivat kommunikoida keskenään, laatia sääntöjä ja olla muutenkin vuorovaikutuksessa keskenään. Myös maineella ja luottamuksella muihin käyttäjiin nähden on usein merkitystä. (Laukkanen 2011, 68). Tekstissään Hardin myös oletti, että yhteisomistus tai yhteiskäyttö olisi aina täysin vapaata ja rajoittamatonta, vaikka näin ei useinkaan ole (Kyllönen 2011, 74).

Onkin osoitettu, että resursseja voidaan käyttää ja hallinnoida yhteisesti ja silti säilyttää resurssi kestävällä tasolla. Näin ollen yksityisomistus tai tiukka valtiollinen kontrolli eivät ole ainoita toimivia vaihtoehtoja luonnonvarojen kestäväälle käytölle. (Chuenpagdee ym. 2005, 27. Poteete, Janssen & Ostrom 2010, 31) Sitä vastoin on lukuisia esimerkkejä siitä, miten valtion ohjaus on paitsi epäonnistunut estämään tietyn kalakannan liikakalastuksen, jopa pahentanut tilannetta vääränlaisella johtamisella (Jentoft, McCay & Wilson 1998, 423) .

Esimerkkejä toimivista jaettua luonnonvaraa hyödyntävistä järjestelmistä löytyy kalastusyhteisöistäkin ympäri maailmaa. Kalastajat voivat yhteisesti luoda omat instituutionsa, joissa pätevät yhteiset säännöt. Sääntöjen noudattamista valvovat kanssakalastajat. Sääntöjä ja kalastajien oikeuksia puolustavat yhteisön kaikki jäsenet, koska jokainen haluaa omia oikeuksiaan kohdeltavan hyvin. Kalastajat itse ovat sekä kehittäneet instituutionsa että myös valvovat toimenpiteiden toteuttamista. (Ostrom 1990, 20)

Jentoft ym. (1998, 423) painottavatkin kalakantojen yhteishallinnan eri malleissa yhdistyvää näkemystä siitä, että myös resurssien käyttäjät on otettava mukaan hallintaprosessiin, sääntelyn päätöksentekoon ja päätösten toimeenpanoon. Näkemystä tukee tieto siitä, että resurssin käyttäjillä on kokemuksen mukanaan tuomaa tietoa resurssista, joka voi osoittautua arvokkaaksi tehtäessä päätöksiä kalakannan hoidosta. Toisaalta käyttäjien sisällyttäminen hallintaprosessiin lisää sen legitimitettä ja näin ollen yhteisymmärrystä ja sääntelyn noudattamista. Sääntöjen

noudattaminen lisääntyy siitäkin syystä, että käyttäjät ovat entistä tietoisempia, sitoutuneempia ja sääntelyä tukevia, kun he pääsevät osaksi päätöksentekoa. (Jentoft 1998, 423)

Oksanen mukaan keskustelu yhteisomaisuudesta monipuolistui 1980-luvulla, ja yksityistämisen ja valtiollisen kontrollin rinnalle alettiin tarjota luonnonvaran käyttäjien yhteistoimintaa ja itsesääätelyä. Yhteisvarantojen kestäväää käyttöä on mahdollista harjoittaa erilaisin ratkaisuin, sillä varannot, instituutiot ja perinteet vaihtelevat alueittain. (Oksanen 2011, 31–32). Hardin myöhemmin osin myönsikin kirjoitukseensa kohdistuneen kritiikin oikeutuksen. Alkuperäisessä artikkelissaan hän tarkoitti yhteisvarannoista kirjoittaessaan sääntelemättömiä varantoja, mutta jätti tämän olennaisen sanan kirjoittamatta. Säännelty varanto voi Hardinin mukaan toimiakin, säätelemätön sen sijaan ajautuu väistämättä kohti tuhoaan. (Oksanen 2011, 33)

Laukkanen (2011, 62–63) on tutkinut Pohjanlahden lohenkalastuksen järjestämistä vertaamalla lohikannan kokoa ja kalastuksen taloudellista tuottoa kahden eri järjestelmän välillä. Tutkimuksessa verrattiin yhteisomistusta yhdistettynä vapaaseen hyödynnettävyyteen ja säänneltyä kalastusta, jossa tietty instituutio asettaa rajat vuosittaiselle saalismäärälle. Vapaasti hyödynnettävässä kalakannassa taloudellinen tuotto jäi pienemmäksi kuin säädellyssä kalastusjärjestelmässä, sillä kalakannan koko asettui puolta pienemmälle tasolle siitä, mikä olisi taloudellisen maksimituoton kannalta ideaali.

Jotta liikakalastus ja muut vapaasti hyödynnettävän luonnonvaran liikakäytön ongelmat vältettäisiin, tarvitaan Laukkasen (2011, 64) mukaan ainakin kaksi peruselementtiä. Varannon käyttöä on rajoitettava niin, että määritetään ne, kenellä on sitä oikeus hyödyntää. Varannon käyttäjille on myös luotava järjestelmä, jonka avulla mahdollistetaan varannon riittävä uusiutuminen ja vältetään sen liikakäyttö. Pelkkä käyttäjien määrän rajoittaminen ei riitä, tarvitaan myös kannustimia, joiden avulla säilytetään jatkuvuus ja varannon uusiutuminen.

3.4 Yhteisön ominaisuudet ja resurssin kompleksisuus vaikuttavat yhteishallintaan

Poteeten ym. (2010, 52–54) mukaan yhteistä resurssia käyttävän ryhmän eri ominaisuudet vaikuttavat siihen, kuinka suurina onnistumisen edellytyksiä sillä on yhteishallinnassa. Ensinnäkin ryhmän koolla on merkitystä siinä, millaisin odotuksin kollektiivinen toiminta onnistuu, vaikkakaan mallit eivät ole suoraviivaisia. Yhteisön koko ja yhteistoiminnan taso riippuvat kollektiivisen toiminnan päämääristä sekä komplekseista sosiaalisista vuorovaikutussuhteista yhteisön sisällä. Perinteisesti on ajateltu, että suuremmissa ryhmässä on vaikeampi järjestää kollektiivista toimintaa kuin pienessä, ja niinpä niissä suurissa ryhmissä, joissa kollektiivista toimintaa esiintyy, sen kokonaismäärä on vähäisempi kuin pienemmissä ryhmissä.

Myös yhteisön jäsenien heterogeisuus vaikuttaa yleiseen ymmärrykseen yhteisesti hallittavan ongelman olemassaolosta ja luonteesta. Se vaikuttaa siten myös jäsenien intressien ja päämäärien moninaisuuteen sekä kollektiivisen toiminnan osallistumisen tasoon. Heterogeisuus voi kuitenkin vaikuttaa toimintaan eri tavoin, eikä yhteisön monimuotoisuus ole automaattisesti hyvä tai huono ominaisuus. (Poteete ym. 2010, 54)

Usein oletetaan virheellisesti, että tietylle alueelle määritelty yhteisö olisi relevantti ryhmä puhuttaessa yhteisen resurssin hallinnasta. Todellisuudessa resursseilla voi olla niin monenlaisia käyttäjiä, että yhtenäistä sosiaalista käyttäjäryhmää ei välttämättä ole olemassa. Enemmän tai vähemmän erilliset ryhmät, jotka eivät tunnista tai ole tekemisissä keskenään, vaikuttavat yhtä lailla resurssiin. (Poteete ym. 2010, 54)

Ryhmän ominaisuudet, mukaan lukien sen koko ja jäsenten heterogeisuus, vaikuttavat Poteeten ym. (2010, 56) mukaan siihen, kuinka sen jäsenet alkavat luottaa toisiinsa ja siihen, etteivät muut jäsenet riko sääntöjä ja väärinkäytä resurssia. Ilman ryhmän jäsenien välistä huomattavaa luottamusta, jaetun luonnonvaran yhteisen hallinnan järjestäminen on hyvin vaikeaa.

Resurssin kompleksisuudella viitataan luonnonvarojen ominaisuuksiin, ekologisiin systeemeihin, sosioekonomisiin ja poliittisiin systeemeihin jotka kaikki vaikuttavat

resurssinkäyttäjien kykyyn tunnistaa, kuinka heidän tekonsa vaikuttavat luonnonvaran hyvinvointiin. Kompleksisuus myös rajoittaa yksilöiden kykyä tunnistaa tiettyjen tekojensa kaikki mahdolliset seuraukset. Myös syy-seuraus-suhteiden tunnistaminen tietyissä kompleksisissa resursseissa voi olla vaikeaa. Kompleksisuus kasvaa, kun enemmän tekijöitä vaikuttaa resurssiin, kun ajan myötä seuraukset kasautuvat, ja kun ollaan vuorovaikutuksessa sosiaalisten ja ekologisten tekijöiden välillä. (Poteete ym. 2010, 58)

Laukkasen (2011, 69) mukaan resurssin kestäväällä ja pitkäaikaisella käytöllä on enemmän onnistumisen edellytyksiä, mikäli käyttäjillä on riittävästi tietoa varannon rajoista ja tilasta. Tällöin varantoa on helpompi hoitaa niin, että hyödyt ja kustannukset asettuvat oikeille tasoille. Myös käytön valvonta onnistuu tehokkaammin pienemmän mittakaavan varannolla, etenkin jos käyttäjät luottavat entuudestaan toisiinsa. Yhteistyössä tapahtuva yhteisomistuksessa olevan varannon käyttö onnistuu paremmin paikallisen ja alueellisen tason varantojen kuin kansainvälisten tai täysin globaalien varantojen, jossa muuttujia on moninkertaisesti enemmän.

Yhteisen resurssin käyttöön liittyvät ongelmat kasvavat kun aikajännettä kasvatetaan. Yksilöt yleensä antavat enemmän arvoa niille eduille ja hyödyille, jonka he saavuttavat lähitulevaisuudessa ennemmin kuin kaukaisemmassa tulevaisuudessa. Arvostus vaihtelee myös sen mukaan, millaisia eri vaihtoehtoja resurssin käyttäjillä on. Tyypillisesti esimerkiksi yhteen paikalliseen järveen sidottu yhteinen luonnonvara ohjaa pitkäjänteisempään toimintaan, koska korvaavaa resurssia ei ole. (Ostrom 1990, 34). Toisaalta myös se, ettei luonnonvara ole kenenkään toimeentuloa tai hengissä pysymistä määrittävä tekijä, vaikuttaa siihen, että sijoittaminen vasta tulevaisuudessa saataviin etuihin on mahdollisesti otollisempaa. (Ostrom 1990, 35)

Yhteisiä ominaisuuksia menestyneille yhteisöille ja resursseille ovat muun muassa se, että yksilöillä yhteisössä on jaetut menneisyys ja tulevaisuus sekä oma maine, josta halutaan pitää kiinni. Normit määrittävät ”kunnollisen” käytöksen. Luotettavuutta, sitoutumista ja rehellisyyttä pidetään yleensä yhteisöissä arvossaan. (Ostrom 1990, 89). Jotta sitoumus sovittuihin sääntöihin pysyisi, on suurimman osan samassa tilanteessa olevista yksilöistä omaksuttava sitoumukset. Lisäksi pitkän ajan tällä

strategialla saatavien etujen on oltava paremmat kuin jos yksilöt käyttäisivät lyhytnäköistä strategiaa. (Ostrom 1990, 186)

4. SUOMEN KALASTUSJÄRJESTELMÄ

4.1 Kalavesien hallinta Suomessa

Kalavesien hallinnassa käytössä on moniportainen järjestelmä, jossa valta on hajautunut paikallisen päätöksenteon, alueellisen välitason ja keskusjohtoisen viranomaishallinnon kesken. Kalastusoikeus on lähtökohtaisesti sidottu maanomistukseen, jossa vesien omistus on jaettu kyläkohtaisesti tiettyjen kiinteistöjen välillä. Suomessa käytössä oleva yksityisten vesialueiden yhteinen hallinta on melko ainutlaatuinen järjestelmä. Yhteisestä hallinnasta paikallisesti vastaavat vesialueiden omistajien muodostamat osakaskunnat, entiseltä nimeltään kalastuskunnat. (Salmi 2000, 47–48) Suomessa vain merellä ja suurimmilla järvillä on yleisiä vesialueita, pääasiassa ne ovat yksityisiä ja jaettuja.

Lappalaisen (1995, 54) mukaan kalastuksen päätöksentekojärjestelmä voidaan jakaa kolmeen hierarkiatasoon, jotka ovat kalastajan oma päätöksenteko, yhteisöllinen päätöksenteko ja keskusjohtoinen päätöksenteko. Tärkeimmässä asemassa on kalastaja, joka toimii osin muiden päätöksentekojärjestelmien puitteissa, mutta myös omien arvojensa ja valintojensa perusteella. Yhteisöllinen päätöksenteko syntyy kalastajien keskinäisestä päätöksenteosta paikallisissa kalastusyhteisöissä ja osakaskunnissa. Myös paikallinen tapasäännöstö ja kalavesien yhteisöllinen käyttö vaikuttavat siihen. Keskusjohtoinen päätöksenteko lainsäädäntöineen pitää sisällään kalastushallinnon, -neuvonnan ja -tutkimuksen.

Keskushallinnon tasolla kalastusasioiden viranomaispäätöksistä vastaavat maa- ja metsätalousministeriö sekä alueelliset ELY-keskukset. Maa- ja metsätalousministeriö myös myöntää vuosittain määrärahoja, joita kerryttävät kalastajien maksamat kalastushoitomaksut. Näiden varojen käyttöä säätelee kalastuslaki. Varoja käytetään kalastusalan järjestöjen tukemiseen, erilaisiin kalataloutta edistäviin

valtakunnallisiin ja alueellisiin hankkeisiin, kalastusalueiden toiminnan turvaamiseen, kalavesien omistajille onginnasta ja pilkinnästä aiheutuneiden menojen korvauksiin ja valtiolle maksun kannosta aiheutuvien menojen maksamiseen. (Maa- ja metsätalousministeriön Internet-sivut; kalastuslaki 91 §)

Viranomaisten ja kalastuskuntien väliin perustettiin 1980-luvulla piirihallinnon kanssa kalastusalueet. Kalastusalue on lakisääteinen yhteistyöelin, jossa on sekä julkista vallankäyttöä että itsehallintoa. Kalastusalueen muodostaa yhden tai useamman kunnan alueella olevat vesialueet, joiden kalastusta järjestettäessä on järkevää soveltaa yhtenäisiä käytäntöjä.

Kalastusalueiden tarkoituksena on kalastuksen suunnittelun ja päätöksenteon eli kalatalouden edistäminen aiempaa suuremmilla ja yhtenäisemmilla vesialueilla. Kalastusalueiden kokouksiin osallistuu sekä kalavesien omistaja- että käyttäjäryhmiä. (Kalatalouden keskusliiton Internet-sivut. Salmi 2000, 48) Toivosen (2003, 18) mukaan kalastusalueet toimivat nykyisin toisistaan poikkeavalla tehokkuudella ja pienillä resursseilla, eivätkä ne useinkaan toimi yhteishallinnan periaatteiden mukaan

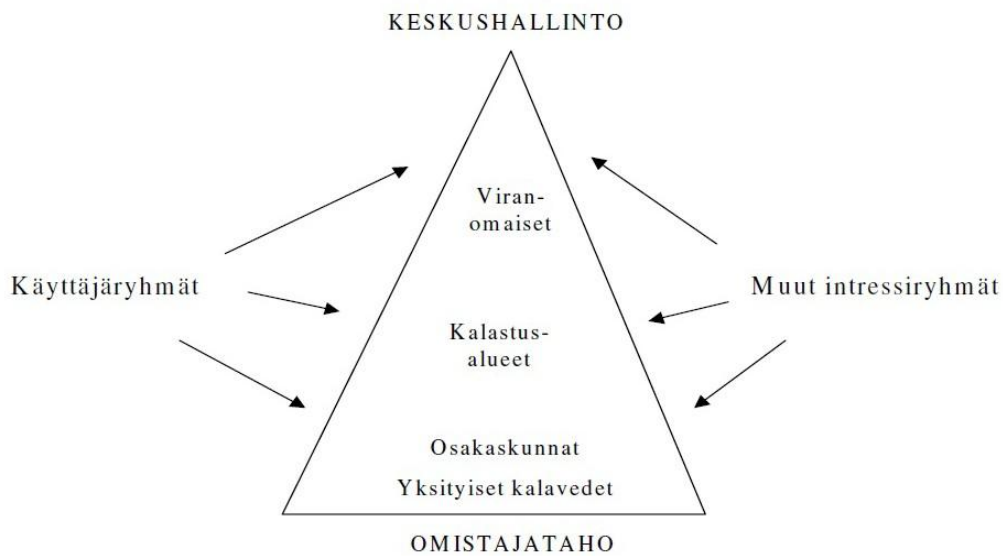
Moniportainen päätöksentekojärjestelmä on periaatteessa ylhäältä alaspäin suuntautuva. Maa- ja metsätalousministeriön kala- ja riistaosasto laatii päälinjat, jotka noudattavat kansainvälisiä sopimuksia ja EU:n etunäkökohtia. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos tuottaa tietoa ministeriölle päätöksenteon tueksi. Alueellisten ELY-keskusten kalatalousyksiköt toteuttavat ministeriön linjauksia. Kalastusalueet ovat vesialueiden omistajien yhteistyöelimiä. Ne ovat sekoitus itsehallintoa ja julkista vallankäyttöä. Paikallistasolla toimivat kalavesien omistajien muodostamat osakaskunnat.

4.2 Yhteishallinta suomalaisilla kalavesillä

Yhteisöllisessä hallinnassa, tai yhteishallinnassa, kalastajat keskenään päättävät resurssin käytöstä ja valvonta toteutuu itsekontrollilla (Sipponen 1999, 36). Yhteishallinnalla pyritään vastaamaan kalastuksen hallinnan ongelmiin, esimerkiksi kalastajien ja valtionhallinnon välisiin ristiriitoihin, saattamalla osapuolet aidosti

mukaan päätöksentekoon ja sitouttamalla heidät tehtyihin ratkaisuihin (Salmi 2000).

Yksinkertainen yhteishallinnan malli on kehitetty valtion ja ammattikalastajien keskinäiseen päätöksentekoon, ja Toivosen ym. (2003, 14) mukaan sopii siten huonosti suoraan suomalaiseen eri hallintatasojen ja intressiryhmien värittämään järjestelmään.

Kuva 1. Kalavesien hallinnan keskeiset instituutiot Suomessa (Toivonen ym. 2003, 15)

Kuvassa 1 on kuvattu merkittävimmät instituutiot ja intressiryhmät, jotka vaikuttavat Suomen kalavesien hallintaan ja siten suoraan kalastukseen. Eri ryhmissä esiintyy päällekkäisyyttä, sillä moni kalaveden omistaja tai muu hallinnon eri tasoilla vaikuttava kuuluu myös käyttäjäryhmään. Käyttäjryhmien ulkopuolelle jäävät intressiryhmät ovat muun muassa metsä- ja voimayhtiöitä sekä erilaisia vesien käyttäjien etuja ajavia järjestöjä. On myös otettava huomioon, että suuri osa kalaveden omistajista ei ole kiinnostunut paneutumaan kalastuksen mahdollisuuksien parantamiseen. (Toivonen ym. 2003, 15)

Toivosen ym. (2003, 15–16) mukaan osakaskunnat haluavat itse päättää kalastuksesta alueellaan ja turvata paikallisten osakkaiden oikeudet ja tarpeet, varsinkin jos alueella on perinteitä ammattikalastuksessa. Osakaskunnat myös korostavat paikallisen tiedon merkitystä päätöksenteossa. Osakaskunnat haluavat useimmiten turvata

mahdollisuudet kotitarvekalastukseen, kun taas esimerkiksi kalastusalueen edustajat suhtautuvat myönteisemmin ammatti- ja vapaa-ajankalastuksen lisäämiseen. Kalavesien omistajien, käyttäjä- ja muiden intressiryhmien väliset ristiriidat keskittyvät eteläisen Suomen rannikolle ja sisävesille, joiden läheisyydessä on suuria asutuskeskuksia sekä rannoilla runsasta kesämökkiasutusta ja joissa on normaalia tiheämpää vapaa-ajankalastusta. Myös ammattikalastuksen läsnäolo luo helposti ristiriitoja. Heterogeenisistä käyttäjäryhmistä johtuen kiistojen ja ristiriitojen ratkominen edellyttää hallintojärjestelmän eri tasojen mukanaoloa.

Suomessa kalavesien paikallinen päätöksenteko ja hallinta ovat lähtökohtaisesti vesien omistajien eikä siellä kalastavien tekemää. Tilannetta kuitenkin mutkistaa eri käyttäjäryhmien ja muiden intressitahojen keskenään ristiriitaiset tavoitteet ja motiivit, hallinto-organisaatioiden rakenne sekä se, että monet käyttäjäryhmät eivät ole paikallisia. (Toivonen ym. 2003, 14)

Toivosen ym. mukaan vesien omistajat saattavat suhtautua kriittisesti myös läänikohtaiseen viehelupajärjestelmään. Kalaveden omistusta Nauvon kalastusalueella tutkittaessa järjestelmä nähtiin kalaveden hoidon vaikeuttamisena, ammattikalastajien toimintaedellytysten rajoittajana, alueen luonnon lisääntyneenä häiriytymisenä ja paikallisten luonnonvarojen käyttöön vaikuttamisen mahdollisuuksien rajoittamisena. Valtiovallan puuttuminen vesien omistuksen, osakkuuden ja siihen liittyvän päätöksenteko-oikeuden luomaan perinteeseen ja kulttuuriin koettiin loukkauksena saaristolaista identiteettiä ja perinteisiä arvoja kohtaan. (Salmi & Nordquist 2003)

4.3 Kalastuslain vaikutus paikalliseen kalastuksen hallintaan

Onkiminen ja pilkkiminen ovat Suomessa yleiskalastusoikeuksia, lisäksi henkilö voi lunastaa valtion kalastushoitomaksun sekä läänikohtaisen viehekalastusluvan, joilla saa kalastaa yhdellä vavalla ja vieheellä. Läänikohtainen viehekalastuslupa mahdollistaa siis kalastuksen yleisesti kaikilla osakaskuntien hallinnoimilla yksityisvesillä ja näin muodostaa vaihtoehdon osakaskuntien paikallisille luville. Tämä osaltaan sekoittaa käsitystä siitä, kenellä lopulta on hallintavalta tiettyä kalavettä kohtaan. Kalaveden omistajien vaikutusmahdollisuudet ovat tässä mielessä

kaventuneet. Osakaskunnat voivat kuitenkin asettaa hyvinkin yksityiskohtaisia sääntöjä ja rajoituksia esimerkiksi tiettyjen kalalajien alamittaan, verkkojen silmäkokoon ja lukumäärään.

Kalaresurssin käyttö ei kuitenkaan ole vain lain ohjauksessa, vaan siihen vaikuttavat myös vahvasti kulttuuriset ja sosiaaliset tekijät. Lisäksi on huomattava, että kalastukseen jopa lain pykälää enemmän vaikuttavat muun muassa kalan kysyntä ja kulutustottumukset, kalastusta harjoittavien käyttäytyminen, välineiden kehittyminen sekä kalavesien tila ja hoidon suuntaukset. (Salonen 2005, 89)

Kalaveden omistajan itsenäisyyttä kuvaavaa on se, kuinka omistaja voi toimia kalastuslain hengen vastaisesti. Kalastuslain 1 §:ssä mainitaan kalastuksen järjestämisessä pyrittävän vesialueen mahdollisimman suureen pysyvään tuottavuuteen. Pysyvä tuotto tarkoittaa sitä, että tuotannossa pyritään ylläpitämään kestävä taso, jolla turvataan tietty tuotto tulevaisuudessakin. (Sipponen 1999, 32) Tämä tarkoittaa sitä, että kalat tulee kalastaa niiden ollessa vielä suhteellisen nuoria, jolloin kalan kasvu on nopeimmillaan. Vanhemmiten kalan kasvu hidastuu, joten tuottavuuden kannalta kalojen kasvattaminen vanhoiksi ei ole järkevää.

Tuotantoarvojen rinnalle on kuitenkin viime vuosina tullut muitakin, aineettomia arvoja. Vapaa-ajan kalastaja, joka hakee kalastukseltaan muutaman ruokakalan lisäksi elämyksiä, saattaa arvostaa suurta lihatuotantoa enemmän kalakantaa, jossa on suuria yksilöitä, ja joka on tällöin myös harvalukuisempi. Kalaveden omistaja voikin tällaisessa tilanteessa suunnata säännöillä ja lupamenettelyillä resurssin käyttöä enemmän virkistyskalastajien mieltymysten mukaiseksi kuin kalastuslaissa mainittua suurta tuotantomäärää ajatellen.

Tällaiset toimintatavat ovat kuitenkin laajalti hyväksytyjä ja luonnollistuneita, eikä niitä kyseenalaisteta, vaan ne ovat normaali osa kalataloutta. (Salonen 2005, 91) Kalastus useimmilla järvillä on nykyisin täysin vapaa-ajankalastusta tai kotitarvekalastusta. Kaupallista ammattikalastusta on hyvin harvassa, lähinnä suurimmilla järvillä. Tämä otetaan huomioon niin kalastuslaissa kuin osakaskunnissa.

Kalastuslaki on tällä hetkellä uudistettavana. Uuden lain tavoitteena on kalakantojen ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä käyttö. Kun edellisen lain tavoitteena oli kalakantojen mahdollisimman suuri pysyvä tuottavuus, puhutaan nyt kalavarojen kestävästä ja monipuolisesta tuotosta, jossa kalojen luontaista elinkiertoa edistetään ja niiden ja muun vesiluonnon monipuolisuutta säilytetään. Uudistukset ovat osin jo astuneet voimaan esimerkiksi kalastuksenvalvonnan ja pyydysten merkitsemisen osalta. Koko maan kattava ja vanhan läänikohtaisen viehekalastusmaksun korvaava kalastuskortti sekä uusi laki kokonaisuudessaan astuu voimaan aikaisintaan 2014. (maa- ja metsätalousministeriön Internet-sivut, kalastuslain kokonaisuudistus)

4.4 Hallinnan lähtökohtana kalakannan elinvoimaisuus

Kalaresurssin hallinnan perimmäisenä tavoitteena on parantaa kalastajien saaliita ja turvata lajin jatkuvuus. Koska monilla pyyntimenetelmillä saadaan myös keskenkasvuaisia kaloja, järjestelyillä pyritään vaikuttamaan saaliin kokojakaumaan. Tämä on kuitenkin tehtävä eri kalalajien ja pyyntimenetelmien kohdalla erikseen. On myös huomioitava, että tietyn kalalaji mielessä pitäen tehty kalastuksen järjestely vaikuttaa myös muiden lajien kalastukseen. Kalastajien eriytyminen aina vain pienempiin käyttäjäryhmiin, eli kalastajien heterogeenisyyden lisääntyessä yhtenäisten ja kaikkien hyväksymien tavoitteiden aikaansaaminen käy yhä vaikeammaksi. (Salonen 2005, 90)

Esimerkiksi Lahden Vesijärvelle esitettiin Lahden kaupungin toimesta keväällä 2012 verkkojen silmäkoon kasvattamista nykyisestä 50 millimetristä 60 milliin, jolla olisi tavoiteltu edelleen kasvavia kuhasaaliita. Esitys ei kuitenkaan mennyt kalastusalueessa läpi, koska verkoilla haluttiin kalastaa muutakin kuin isoa kuhaa, kuten siikaa ja ahventa. (Etelä-Suomen Sanomien Internetsivut)

Muun muassa kuhan kalastuksen yhteydessä on puhuttu siitä, miten voimistuneen pyynnin seurauksena vain osa kaloista ehtii kasvaa riittävästi ja kutea ennen saaliiksi joutumistaan. Tästä syystä kalastuksen sääntelystä on käyty laajaa keskustelua. Yleisesti yhtä mieltä ollaan siitä, että tietty sääntely on hyväksi kalakannoille, mutta

monesti erimielisyyttä on käytettävistä keinoista riippuen käyttäjäryhmästä. Käytettäviä sääntelymenetelmiä ovat muun muassa kalojen alamitan säätely, kuhan kuturauhoituksen palauttaminen, verkkojen silmäkoon muutokset, kalastajakohtaisten maksimiverkkomäärien säätely sekä kalastuksen valvonnan lisääminen. (Mikkola & Yrjölä 2003, 16–17, 29)

Kalaresurssin hallintaan liittyy aina ongelmia, jotka ovat sen biologisesta perustasta johtuvia. Kalakantoihin liittyy kannanvaihtelut, jotka ajoittain muuttavat kalakannan rakennetta ja kokoa, ja aiheuttavat sen, että resurssiin liittyy aina epävarmuustekijöitä. Tästä syystä on vaikeaa sanoa, milloin muutokset kalakannassa ovat kalastuksesta ja milloin luontaisesta kannanvaihtelusta johtuvia. Tämä epävarmuus vaikeuttaa poliittis-hallinnollista järjestelmää kalakannan ympärillä. (Salonen 2005, 83)

4.5 Osakaskunnat

Osakaskunta muodostuu tietyn vesialueen omistajista. Yhteisen alueen osakkaina ovat osakaskiinteistöjen omistajat. Osakaskunta huolehtii yhteisen alueen hallinnosta sekä muista tarvittavista asioista. Osakaskunta voi olla järjestäytynyt tai järjestäytymätön. Järjestäytynyt osakaskunta on hyväksynyt itselleen säännöt, jotka mahdollistavat osakaskunnan suunnitelmallisen ja kontrolloidun toiminnan. Järjestäytyminen ei ole pakollista. (Yhteisaluelaki 3–4 §. Vilska 2005)

Vesialueen osakkaita ovat ne henkilöt, jotka omistavat kiinteistön, jossa on osuus yhteiseen vesialueeseen. Osakaskunta huolehtii alueensa asioiden hoidosta ja hallinnosta. Suomessa on yli 20 000 yhteistä vesialuetta, joita osakaskunnat hoitavat. Kaikki osakaskunnat eivät kuitenkaan ole järjestäytyneitä, jolloin säännöllisiä kokouksia ei järjestetä.

Osakaskunta on veloitettu järjestämään kalastus alueellaan niin, että kalakantoja hyödynnetään järkiperaisesti ja niitä vaarantamatta. Tähän voi kuulua muun muassa kalojen istuttaminen. Osakaskunnan on myös myönnettävä kalastuslupa alueella asuville kohtuulliseen hintaan, ja se myös järjestää kalastusvalvonnan alueelleen.

Tuloja osakaskunta saakin juuri kalastuslupien, pyydysyksikkömaksujen ja muiden maksujen muodossa. (Kalatalouden keskusliiton Internet-sivut, osakaskunnat)

Taloudellista toimintaa osakaskunnista voidaan sanoa olevan noin puolella. Tärkeimmät tulonlähteet ovat kalastuslupien myynnistä ja osakkaiden pyydysmerkeistä saadut korvaukset sekä omistajakorvauksesta eli valtion kalastuksenhoitomaksusta kalavesien käytöstä omistajille maksettava korvaus. Suurimmat menot osakaskunnille syntyvät kala- ja rapuistutuksista ja muista kalavesien hoitokuluista sekä osakaskunnan hallinnoinnista. (Toivonen ym. 2003, 11)

Vaikka osakaskuntien olemassaolo onkin laissa pakolliseksi säädetty, niiden toimintaa kuvaa paremmin itsesääätely. Käytännössä ne toimivat ilman suoraa valtiovallan kontrollia. Omatoimisuus on paikallisesti tehokasta, mutta tällöin valtionhallinto ei voi suoraan vaikuttaa kalastukseen yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten, trendien ja kiinnostuksen kohteiden muutosten mukana. Yksi osakaskuntien päätehtävistä onkin turvata omat intressinsä, jotka ovat yhteydessä vesilaissa luonnehdittuihin lupamenettelyihin. (Sipponen 1999, 33)

Sipposen (1999, 35) mukaan osakaskuntiin liittyy kuitenkin myös tiettyjä sisäisiä ongelmia. Usein osakaskunnat ovat liian pieniä ja hajallaan harjoittaakseen tehokasta kalakantojen hoitoa ja kalastuksen sääntelyä. Lisäksi päätösten lainvoimaisuus on toisinaan epävarmaa esimerkiksi tiettyjä kalastustapoja rajoitettaessa. Ongelmana on myös vesialueen omistajien eli osakkaiden ikääntyminen ja se, ettei kaupunkilais-osakkaita saada aktivoitua mukaan toimintaa. Kaupunkilaisosakkaiden tilanteeseen vaikuttaa tietysti mahdollinen pitkäkin etäisyys vesialueesta ja paikallisista osakkaista, jotka luonnollisesti järjestävät kokoukset jossain omalla lähialueellaan.

4.6 Osakaskuntien ja kalastuksen säätelyn historiaa

Kylän ja sen asukkaiden oikeudesta vesialueeseen löytyy tarkkoja säädöksiä jo vanhimmista Ruotsin vallan ajan maakuntalaeista. Aikaisemmin henkilökohtaiseen valtaukseen perustuvat vesien nautinta-alueet muuttuivat 1300–1400 -luvulla kylien nautinta-alueiksi, ja kalastusoikeudet kylien sisällä jakautuivat kyläosuuden

perusteella (Tiitinen 1995, 89). Maanomistajat saivat näin käyttää kylän alueen sisällä olevia vesialueita suhteessa omaan kyläosuuteensa. (Honkanen 1985, 16) 1700-luvun rakennuskaudessa esiintyi ensimmäisen kerran kalavesien jaottelu eri ryhmiin: kylän jaettuun ja jakamattomaan veteen, kuninkaan yksityiseen ja yleiseen veteen sekä yhteismaalla olevaan kalaveteen (Honkanen 1985, 22)

Viimeistään 1700-luvun lopussa lainsäädäntöön kirjattu kalastusoikeus sidottiin maanomistukseen, kun talonpojille myönnettiin täysi omistusoikeus perintötilaansa ja samalla täydet oikeudet metsästykseseen ja kalastukseen omalla alueellaan. 1700-luvun puolivälissä määrättiin myös ensimmäiset kalastusyhdistyksiset, jotka antoivat järjestysmääräyksiä paikalliseen kalastukseen (Tiitinen 1995, 90).

Tarkkaa sääntely oli tarpeen, sillä sisävesikalastus oli tuohon aikaan jo pitkälle kehittynyttä ja tehokasta. Viimeistään 1600-luvulta löytyy tietoja kaikista kalastuksen perusmenetelmistä, eli pyytäjän näköyhteyttä kalaan vaativat lyönti- ja muut menetelmät, koukkupyynti, passiiviset sulkupyyntimenetelmät, aktiivinen saartopyynti sekä silmällä ottavat verkkopyydykset. 1800-luvun lopulta lähtien ja etenkin 1950-luvulta eteenpäin kehitys on ollut erityisen nopeaa. (Lappalainen 1995, 59-60) 1900-luvun alussa kalastus oli Suomessa monipuolista ja tehokasta. Monet pyydyksistä oli suunniteltu mahdollisimman suuren tuottavuuden saamiseksi ja vaativat kalastajiltakin paljon työtä. Tällaisia pyydyksiä olivat muun muassa suuret nuotat ja rysät sekä padot ja kalahäkit. (Sirelius 2009)

Myös vastakkainasettelu rantojen pysyvän asutuksen eli vesien omistajien ja muualta tulevien välillä on peräisin viime vuosituhannen puolivälistä. Tiitinen (1995, 89) toteaa, että riitatilanteita syntyi aluksi ruotsinkielisellä rannikkoalueella pysyvän asutuksen ja rannikkoa nautinta-alueena käyttävien kauempaa tulevien välillä. Myöhemmin riidat levisivät sisämaahan. Vastakkain olivat Ruotsin maakuntalakeihin kirjattu rannanomistajien kalastusoikeus sekä maan tapa ja vanhat yleiskalastusoikeudet. Ensimmäinen kirjallinen ratkaisu asiaan annettiin 1400-luvun lopulla, jolloin määriteltiin myös rannanomistajan erityisoikeudet suhteessa yleiskalastusoikeudella kalastaviin.

Suomen kalavesien nykyisen omistusjärjestelmän perusta syntyi vuoden 1902

kalastuslaissa, jossa luotiin säädökset vesien omistusoikeuksista. Laissa korostettiin edelleen maanomistukseen pohjautuvaa kalastusoikeutta. Näin tietyt talot saivat mahdollisuuden kylän yhteisten vesialueiden omistukseen, mutta tilattoman väestön kalastusmahdollisuudet kapenivat huomattavasti. Ajatus uudessa mallissa oli se, että ammattikalastajakunta koostuisi talonpojista, vaikka todellisuudessa suurin osa ammattia harjoittavista oli maata omistamattomia. (Toivonen ym. 2003, 13)

Vuoden 1902 rakennuskaassa oli säädös kalavesien käytöstä, jonka mukaan yhteisillä kalavesillä kalastus tuli järjestää osakkaiden kesken niin, että kalakantojen tuhoaminen estettäisiin (Vilka 2005, 22). Laissa määrättiin, miten osakkaiden tuli sopia yhteisen kalavetensä hoidosta, ja laatia kirjalliset järjestyssäännöt nimismiehelle jätettäväksi. Ensimmäiset kalastuskunnat perustettiin vuonna 1903. (Vilka 2005, 22)

Paineita kalastuslainsäädännön uudistamiseen koettiin, koska oli olemassa huoli kalakantojen pienenemisestä. Teollisuus, vesien säännöstely ynnä muut vaikuttivat asiaan, mutta eniten huolissaan lakia uudistanut komitea oli kalavesien omistusolojen epäselvyydestä ja siitä aiheutuvasta ylikalastuksesta. Omistusolojen epäselvyys tässä tapauksessa tarkoitti sitä, että kalastusta harjoitti sellaisia henkilöitä, joilla ei siihen lainmukaista oikeutta ollut, ja kalavesien omistajat sallivat tämän, koska eivät antaneet alueensa kaloille riittävää arvostusta. (Honkanen 1985, 28–29)

Tilattomien kalastusoikeuksien parantamista ajettiin koko 1900-luvun alkupuoli. Aluksi huomion kohteena olivat vain ammattikalastajat, mutta 1930-luvulla alettiin puhua myös kotitarve- ja virkistyskalastajien oikeuksista. Talvi- ja jatkosodan aikaan kalastusoikeuksia laajennettiin väliaikaisesti. Jokamiehen kalastuslaki salli kotitarvekalastuksen toisen vesialueella. Käyttöön otettiin myös kalastuskortti. Kalastusoikeuden yleistämistä vastustettiin ammattikalastajien, vesialueen omistajien ja ruotsinkielisen väestön keskuudessa. Lakia jatkettiin tietyin rajoituksin vuoteen 1948 asti.

Samaan aikaan 1940-luvulla valmisteltiin myös uutta vakinaista kalastuslakia, joka sisälsi kylässä asuville vapaan onkimisoikeuden toisen vesialueella. Myös nykyään käytössä oleva kalastuskortti eli kalastuksenhoitomaksu on perua vuoden 1951 kalastuslaista, ja samalla tilattomille suotiin paremmat kalastusoikeudet kotitarve- ja

virkestyskalastukseen. (Honkanen 1985, 32-37) Yleiskalastusoikeudet laajenivat merkittävästi, kun lakiin säädettiin kalastuskunnille velvoite myydä kohtuullisella hinnalla kalastuslupia kalastuskuntaan kuulumattomille samassa kylässä asuville (Tiitinen 1995, 109).

Osakaskuntien juurten voidaan nähdä juontavan 1800-luvulle, jolloin kalastusyhdistysten toimenkuvaa täsmennettiin. Yhdistykset tuli perustaa kunnittain ja niiden oli katettava alueensa kaikki vesialueet umpinaisia lampia lukuun ottamatta. (Tiitinen 1995, 91) Varsinainen järjestäytynyt kalastuskuntalaitos perustettiin kalavesien omistajien päätöksentekokoneistoksi 1900-luvun alkupuolella samalla kun vesien omistusoloja ja kylien välisiä rajoja täsmennettiin. Tarkoitus oli luoda säännöstö yhteisten vesialueiden käytölle. (Tiitinen 1995, 94-95)

Vuonna 1951 kalastuskunnat tulivat pakollisiksi (Lappalainen 1995, 69). Vesien omistajat perustivatkin kalastuskuntia innokkaasti, sillä kalastuskunnissa nähtiin mahdollisuus saada kuriin vuosien varrella villiintynyttä kalastusta. Kalastuskuntia saattoi pian olla useita pienelläkin järvellä, ja tämä johti toisinaan kalavesien hoidon ja kalastuksen järjestämisen sekavuuteen, sillä säännöt saattoivat poiketa toisistaan samalla järvellä paljon.

Kalastushoitoyhtymät tulivat paikkaamaan tätä päällekkäisyyttä, sillä kalastuskunnat saattoivat muodostaa yhtymän tehostaakseen ja yhtenäistääkseen kalavesien hoitoa. (Vilksa 2005, 23) Kalastusyhtymät vastasivat Tiitisen (1995, 103) mukaan hallinnolliselta rakenteeltaan hyvin pitkälle nykyisiä kalastusalueita. Hoitoyhtymien perustaminen oli vapaaehtoista, ja enimmillään niitä oli 1970-luvun puolivälissä noin 120 kappaletta. (Tiitinen 1995, 110)

Kalastuslakia päivitettiin vuonna 1982, ja samalla kalastuskuntien piti muuttaa sääntönsä uuden lain tasalle sekä kaikkien järjestöjen piti hyväksyttää sääntönsä alueellisella kalastusviranomaisella. (Sipponen 1999, 33) Taustalla oli kalastuslain periaatteellinen muutos kalakantojen suojelusta niiden järkevään hyödyntämiseen (Tiitinen 1995, 134). Kalastusaluejärjestelmä luotiin jatkamaan kalastushoitoyhtymien työtä. Hoitoyhtymien sijaan aluejärjestelmä on pakollinen ja siihen liitetään käytännössä kaikki vesialueet. (Tiitinen 1995, 124)

Valtion kalastuksenhoitomaksu ja läänikohtainen viehelupa vastasivat uuteen yhteiskunnallisen muutoksen luomaan tarpeeseen, koska ihmisille haluttiin luoda helpompi pääsy vapaa-ajan kalastuksen pariin. Entistä harvempi asuu veden läheisyydessä, ja tälle kasvavalle (kaupunki)väestölle haluttiin luoda helpompia mahdollisuuksia päästä kalastamaan. Kalavesien omistajat on veloitettu sallimaan vain paikkakuntalaisten kalastaa vesialueellaan. Muualla asuville mahdollisuudet saattoivat ennen läänikohtaista kalastuslupaa olla rajatummat. Valtionhallinnosta tullut uudistus ja läänikohtaisen lupajärjestelmän syntyminen aiheuttivat uusia kysymyksiä siitä, kenellä on paikallisten kalavesien hallinnassa päätäntävalta. (Sipponen 1999, 34)

Järjestelmä pohjautuu kuitenkin vielä nykyäänkin aikaan, jolloin kalastuksen merkitys kotitalouksille oli lähinnä talouden turvaamisessa ja ruokana pöydässä (Toivonen, Mikkola, Salmi & Salmi 2003, 1). Toivosen (2003, 17) mukaan vasta 1980-luvulla lisääntynyt vapaa-ajankalastus ja poliittinen painostus alkoi horjuttaa maanomistajille keskitettyä päätösvaltaa. Nykyisin vesialueen omistajilla onkin aikaisempaa rajoittuneempi valta päättää alueensa kalastuksesta ja siellä kalastavista. (Toivonen ym. 2003, 17)

4.7 Suomalaisen vapaa-ajan kalastus nykyään

Suomalaisessa kalavesien käytössä korostuvat sosiaaliset ja yhteisölliset arvot (Sipponen 1999, 42). Kalastajat muodostavat hyvin heterogeenisen ryhmän. Ääripäitä edustavat ammatikseen kalastava ja siitä elantonsa saava ja vapaa-ajallaan elämyksiä hakeva urheilukalastaja, joka laskee useimmat saamansa kalat takaisin veteen.

Kalastus on Suomessa melko suosittu harrastus, sillä vuonna 2010 32 prosenttia väestöstä harrasti kalastusta ainakin kerran vuodessa (Vapaa-ajankalastus 2010). Aktiiviharrastajiksi kutsuttavia on muutama satatuhatta (Mikkola & Yrjölä 2003, 22). Suosituin kalastusmuoto on mato-onginta, virvelöinti ja uistelu toiseksi suosituimpia sekä verkkokalastus kolmanneksi suosituinta (Sievänen & Neuvonen 2011, 49). Verkkokalastus on menettänyt suosiotaan viime vuosikymmenten aikana (Hyytinen 1995, 19).

Verkkokalastuksen suhteellisen suuri suosio on suomalaisen vapaa-ajankalastuksen erityispiirre. Sen käyttäjien osuus kotitalouksista on kuitenkin vähentynyt 61 prosentista 36 prosenttiin vuodesta 1984 vuoteen 2000. (Mikkola & Yrjölä 2003, 24) Vuonna 2010 verkkoa käytti 25 prosenttia kalastajista, joten suunta on edelleen alaspäin (Vapaa-ajankalastus 2010, 9).

Suomalaisten kalastuskäyttäytyminen on muuttunut ajan myötä yhteiskunnan ja elämäntapojen muutosten mukana (Lappalainen 1995, 54). Vapaa-ajankalastus on suuntautunut viime aikoina enenevässä määrin kotitarvekalastuksesta kohti virkistyskalastusta, jossa saaliilla ei ole samanlaista taloudellista merkitystä kalastajalle kuin ennen. (Mikkola & Yrjölä 2003, 24) Kyseiseen kehityssuuntaan löytyy viitteitä siitä, että kalastajille suuria saaliita tärkeämpiä vesillä olon motiiveja viimeaikaisten tutkimusten mukaan ovat monesti muun muassa luonnon läheisyys ja rentoutuminen. (Mikkola & Yrjölä 2003, 26) Toki saaliillakin on merkitystä suomalaisille kalastajille. Tähän viittaa esimerkiksi se, että suurin osa vapaa-ajankalastajista ei harrasta lainkaan pyydystä ja päästä -kalastusta, jossa kaikki saaliskalat päästetään pyydystämisen jälkeen takaisin veteen. (Mikkola & Yrjölä 2003, 28)

Mikkolan ja Yrjölän (2003, 26) mukaan kalastusta ohjaa jokaisen henkilökohtainen arvomaailma. 1940-luvulla ja sitä aikaisemmin syntynyt sukupolvi pitää kotitarvekalastusta usein yhä etusijalla. Kalastusta on totuttu pitämään hyödyllisenä harrastuksena, joka on tuonut myös ruokaa pöytään ja sopivasti katkaissut maatalouden ja maaseudun muiden toimeentulonlähteiden työrytmiä. Saalis on opittu ottamaan talteen ja sen käyttö ruokapöydässä on edelleen tärkeä motiivi heidän kalastuksessaan.

Mielenkiintoisena yksityiskohtana osakaskuntien suhtautuminen eri kalastusmuotoihin näkyy niiden hinnoittelemisessa kalastusluvista. Mujen (1995, 161–162) tutkimus 31 osakaskunnasta Itä-Suomessa osoitti, kuinka uistinkalastus on hinnoiteltu usein selvästi muita menetelmiä, kuten verkkoa tai katiskaa, kalliimmaksi. Mujen mukaan hintaeroa voidaan pitää suhteettomana, kun otetaan huomioon se, että verkkokalastus on uistinkalastusta tehokkaampaa ja enemmän kalakantoja rasittavaa.

Todennäköisiä selityksiä ilmiölle Muje (1995, 162) tarjoaa useampia. Ensinnäkin uistinkalastus on voinut koskea enemmän ei-osakkaita ja huvila-asukkaita, jolloin virveliluvat kohdistuvat pääasiassa ulkopuolisten virkistyskalastukseen. On myös mahdollista, että uistinkalastuksen rasisista kalakannalle on pidetty todellista suurempaa. Lisäksi uistinkalastuksen aktiivisella luonteella on saattanut olla merkitystä, sillä kalastaja on koko pyytämisen ajan ollut läsnä näkyvästi käyttämässä kalavettä, ja vaikka saalis olisi vähäinen, on kalastaja vesien omistajan näkökulmasta pyytänyt kalaa koko ajan.

Toisaalta hinnoitteluun saattaa vaikuttaa myös kalastustyylien eriytyminen ja niihin yhdistyvät mielikuvat. Vesien omistajille ovat muotoutuneet omat perinteet ja tavat kalastaa, ja lähinnä uistinkalastukseen keskittyvä virkistyskalastaja eroaa kalastuksensa tavoitteissa ja toteuttamistavoissa siitä, mihin paikalliset osakkaat ovat tottuneet. Verkkokalastus yhdistyy mielikuvissa enemmän kotitarvekalastukseen, kun taas uistinkalastus mielletään virkistyskalastukseksi, jossa kalan tehtävänä on antaa elämyksiä siiman päässä, eikä välttämättä lainkaan ruokapöydässä.

Kalastuksen harrastajamäärän kasvu ja kalastusmuotojen erilaistuminen ovat lisänneet painetta kalavesien käyttöä ja osakaskuntia kohtaan. Osakaskuntien on ollut sopeuduttava muuttuvaan kalastuskulttuuriin. Kalavesien käyttäjät ja osakaskuntien osakkaat ovat nykyään taustoiltaan erilaisia. On paikkakuntalaisia osakkaita ja muualla asuvia mökin omistavia osakkaita, on osakaskuntaan kuulumattomia paikallisia ja mökkiläisiä sekä ulkopaikkakuntalaisia, joilla ei ole osakkuutta tai kesämökkiä paikkakunnalla. Kalavesien käyttöön kohdistuu erilaisia odotuksia eri käyttäjäryhmiltä. Näiden eri ryhmien välillä on eroavaisuuksia heidän kalastuskäyttäytymisessään ja suhteessaan kalaveteen. Esimerkiksi niiden paikallisten ja mökkiläisten, joilla on vesien käyttöoikeus, suhtautuminen vesien käyttöön eroaa muiden ulkopaikkakuntalaisten mielipiteistä. (Muje 1995, 152–153)

5. KALAKANNAN HOITO ISOJÄRVELLÄ

5.1 Isojärvi

Tutkimuksen kohteena oleva Isojärvi sijaitsee Pomarkun ja Siikaisten alueella Satakunnassa. Järvi on pinta-alaltaan 38,8 km². Järven keskisyvyys on noin kolme metriä ja syvin kohta noin kymmenen metriä, eli järvi on melko matala. Vapaa-ajan asuntoja järven ympärillä on noin 950. (Pomarkun-Siikaisten Isojärvi 2012, 2, 10)

Järvellä toimii viisi osakaskuntaa. Osakaskunnat päättävät Isojärven kalastuksen säännöistä, järjestävät kalastuslupien myynnin, kalastuksen valvonnan sekä kuhan tuki-istutukset. Isojärven osakaskunnat ovat muodostaneet yhteenliittymän, jolloin päätökset tehdään osakaskuntien kesken yhdessä ja ne tehdään koskemaan koko järveä, ei vain tiettyjen osakaskuntien omistamia vesialueita. Myös kalastusluvut myydään kerralla koko järvelle. Yhteenliittymässä ei ole kyse osakaskuntien omistamien kiinteistörekisteriyksikköinä olevien vesialueiden yhdistämisestä, vaan jokainen osakaskunta on edelleen olemassa, niillä on puheenjohtajansa ja ne pitävät myös omat lain vaatimat kokouksensa.

Osakaskunnat päättävät yhdessä järven kalastuksen säätelystä eli kalastussäännöistä. Nykyisessä lupajärjestelmässä on olemassa kaksi erilaista kalastuslupaa. Peruslupa maksaa 30 euroa vuodelta, ja sitä myydään alueella asuville ja niin sanotuille kesäasukkaille eli mökkiläisille. Peruslupan lunastamalla saa kalastaa viidellä verkolla, kolmella luokkarysällä, kolmella katiskalla, yhdellä uistimella, kymmenen koukun kalakoukulla sekä 50 koukun pitkäsiimalla. Lisäksi peruslupaan oikeutettu voi lunastaa yhden lisäluvan uistimelle sekä myös yhteen uistimeen oikeuttavan vieraslupan. Verkkokalastuksessa on säädetty 50 mm vähimmäissilmäkoko. Tällä pyritään vähentämään alamittaisen kuhan osuutta verkkoon jääneistä kaloista. Muikkuverkon silmäkoko saa olla suurimmillaan 19 mm.. Kuhan alamitta on lakisääteinen 37 cm ja taimenen 40 cm.

Toinen myytävä kalastuslupa on turistilupa, joka on tarkoitettu niille kalastajille, jotka eivät asu tai omista vapaa-ajan asuntoa alueella. Turistilupa maksaa kymmenen euroa

vuodelta, ja se oikeuttaa yhden uistimen käyttöön.

Vielä 2000-luvulla turistiluvankin piiriin kuuluvilla oli mahdollista käyttää uistelussa viittä vapaa kerrallaan. Viiden vavan uistelulupa kuitenkin lopetettiin joitain vuosia sitten. Syiksi vastaajat kertoivat, että jos veneessä oli kaksi kalastajaa, sai luvilla uistella jo kymmenellä vavalla, ja kun uisteluveneitä alkoi järvellä liikkua melko paljon, ja lisäksi pelättiin suuren osan kiinni jääneistä alamittaisista päätyvän saaliiksi, arveltiin kalakannan tästä kärsivän. Uistelua haluttiin rajoittaa myös sen takia, että järvellä on ajoittain runsaasti verkkoja, osin puutteellisestikin merkittyjä, ja toisinaan sattui yhteentörmäyksiä uisteluveneiden kanssa. Verkkoihin sotkeutuneet vieheet irrotettiin verkoista usein kovakouraisesti.

Valan antaneita kalastuksenvalvojia järvellä toimi noin 15 vielä keväällä 2012. Samoihin aikoihin oli uudistettavaan kalastuslakiin liittyen uusien kalastuksenvalvojien koulutustilaisuus sekä valvontakoe, johon osallistui haastateltavien mukaan vain harva. Valvontakoe tuli suorittaa lokakuuhun mennessä.

Nykyisin osakaskunnat istuttavat järveen vain kuhaa. Muitakin lajeja, kuten siikaa, on istutettu, mutta näiden menestyminen järvessä on ollut heikkoa. Kuha sen sijaan järvessä menestyy. Isojärvessä on haastateltavien mukaan luontaisestikin ollut hyvä kuhakanta, joka on myöhemmin muun muassa järven yläpuolisen Pomarkunjoen ruoppausten, ja niiden aiheuttaman lieteryöpyn vuoksi heikentynyt. Nykyisin kanta on kuitenkin istutusten vuoksi taas vahva. Järveen istutetaan vuosittain kuhanpoikasia 30 000 - 45 000, rahallisesti 6 000 - 8 000 eurolla.

Kaikki lupamyynnistä saadut varat ja muut osakaskunnille maksettavat korvaukset käytetään kalan istutuksiin ja muihin kuluihin. Vuonna 2011 peruslupia myytiin noin 400 kappaletta ja turistilupia muutama kymmenen. Muita kuluja syntyy esimerkiksi osakaskuntien kautta järvellä kalastaville myytävistä Weke-katiskoista, jotka sopivat hyvin hoitokalastukseen. Osakaskunnat maksavat noin puolet katiskan alkuperäisestä hinnasta. Koska järvellä on kalastus kielletty sellaisen silmäkoon verkoilla, jotka parhaiten sopivat hoitokalastamiseen, on hoitokalastukseen sopivan katiskan ostamisen tukeminen koettu hyväksi ja kannattavaksi toiminnaksi. Osakaskunnat myöntävät varoja myös Isojärvi-seuralle järven hyväksi tehtäviin toimiin, esimerkiksi

veneliikenteelle vaarallisten vedenalaisten kivien räjäyttämiseen.

Isojärvi-seuraan kuuluu noin 400 taloutta. Seuran tarkoituksena on muun muassa Isojärven ja sen läheisten vesistöjen suojelu, asukkaiden viihtyvyyden lisääminen sekä veneilyturvallisuuden parantaminen. Seura tekee yhteistyötä osakaskuntien kanssa muun muassa hoitamalla veneilyreittien merkintöjä. Alkukesällä 2012 seura julkaisi Pomarkun-Siikaisten Isojärvi -lehden, jota jaettiin alueen mökkiläisille ja vakituisille asukkaille tavoitteena tehdä seuraa laajemmin tunnetuksi. (Isojärvi-seuran Internet-sivut)

5.2 Haastatteluaineiston tulokset

Haastatelluista neljä oli varsinaisia osakaskunnan puheenjohtajia, kaksi osakaskunnan jäseniä ja neljä haastateltavaa oli vapaa-ajankalastajia ilman osakaskunnan jäsenyyttä. Yksi haastateltava oli sekä osakaskunnan että niiden muodostaman yhteenliittymän puheenjohtaja. Yhden osakaskunnan varsinaista puheenjohtajaa ei saatu haastatteluun, joten tämän korvasi toinen aktiivinen ja pitkäaikainen osakaskunnan jäsen, joka rinnastetaan puheenjohtajiin.

Yhteensä kymmenestä vastaajasta seitsemän harrasti itse kalastusta. Kalastusta harrastavat haastateltavat ovat kalastaneet Isojärvellä vähintään kaksikymmentä vuotta, muutamat käytännössä koko ikänsä. Kalassa käydään vaihtelevasti. Osa haastateltavista pitää ainakin osaa pyydyksistä koko ajan vedessä, osa kalastaa esimerkiksi viikonloppuisin. Monilla esiintyy kalastuksessa myös kausittaista vaihtelua, esimerkiksi verkkokalastuksessa voidaan pitää keskikesällä lämpimän veden aikaan taukoa, ja jatkaa taas syksyllä vesien viilennyttyä.

Haastateltavien sitaateissa kirjain P tarkoittaa osakaskunnan puheenjohtajaa ja kirjain K kalastusharrastajaa.

5.2.1 Miten kalastusta koskevat päätökset syntyvät?

Isojärvellä on viisi osakaskuntaa, jotka ovat kalastusasioissa liittyneet yhteen. Kukin osakaskunta pitää vuosittaiset kokouksensa, mutta varsinainen päättävä kokous järjestetään niin, että kustakin osakaskunnasta tulee yksi tai kaksi edustajaa yhteiseen kaikkien osakaskuntien kokoukseen, jossa tehdään varsinaiset järveä ja kalastusta koskevat päätökset. Yhteisissä kokouksissa päätöksiä tehdessä jokaisella osakaskunnalla on käytettävissä yksi ääni. Päätökset tehdään koskemaan koko järveä, eli osakaskunnat eivät tee omia erillisiä ratkaisuja omalle vesialueelleen. Myös myytävät kalastusluvut koskevat koko järveä, eikä vain tiettyjen osakaskuntien vesialueita.

Yksi Sipposen (1999, 35) osakaskuntiin liittyvistä ongelmista, eli niiden hajanaisuus ja pieni koko on siis Isojärvellä ratkaistu muodostamalla osakaskuntien yhteenliittymä. Pienellä järvellä, jossa osakaskuntien lukumäärä on pieni, yhteenliittymän muodostus onkin mutkattomampaa kuin suuremmassa vesistössä.

Jokaisen haastatellun osakaskunnan edustajan mukaan yhteistyö osakaskuntien välillä toimii hyvin, suuria erimielisyyksiä tai riitoja ei ole, ja asioista keskustellaan hyvässä hengessä. Onnistuneen luonnonvaran, tässä tapauksessa kuhan ja muiden kalojen, hallinnan edellytyksenä aina onkin, että eri toimijat ja heidän arvonsa sekä intressinsä pystytään sovittamaan yhteen (Rannikko & Määttä 2010, 9). Yhteenliittymä myös nähtiin tarpeelliseksi ja tehokkaammaksi välineeksi kuin jos osakaskunnat kukin erikseen yrittäisivät järveä hoitaa.

P: "Erittäin hyvin, ei mitään ongelmaa. Toimii paremmin kuin ilman sitä viittä, jos yksin rupeis tota järveä joku osakaskunta pyörittämään, ei siitä tulis käytännössä mitään. Aina on vaihdettava kokemuksia. Yhteisymmärrystä löytyy oikein hyvin täytyy sanoa, ei mitään epäselvää."

Myös koko järvelle myytävä yhteinen kalastuslupa koettiin hyväksi muun muassa siitä syystä, että järvellä osakaskuntien rajoja on hyvin vaikea hahmottaa. Luvista saatavat tulot myös sijoitetaan kokonaisuudessaan järven hyväksi.

Yhteisistä kokouksista johtuen kaikki osakaskuntien puheenjohtajat tunsivat muiden osakaskuntien jäseniä ainakin jossain määrin, osa vastaajista paremmin kuin toiset. Osakaskuntien puheenjohtajat myös kertoivat yleisesti keskustelewansa mökkiläisten ja muiden kalastuksenharrastajien kanssa kalastuksesta sekä sen säännöistä ja päätöksenteosta, kaksi vastaajaa kertoi keskustelewansa paljonkin, yksi kertoi tällaisia tilanteita syntyvän päivittäin.

Kalastajilta tuleva palaute on pääosin positiivista, etenkin kalantuloon ollaan yleisesti tyytyväisiä. Hyvä kalakanta on varmasti syy myös siihen, ettei säännöistä saada juurikaan negatiivista palautetta kalastusta liikaa rajoittavina. Lisäksi kalastuksenharrastajat saattavat muun muassa kertoa järvellä olevista luvattomista verkoista tai yhdelle henkilölle luvattoman suuresta määrästä verkkoja. Myös esimerkiksi kuhan alamitta ja sen nostaminen on usein harrastajien puheissa mukana.

Rannikon ja Määtän (2010, 30) mukaan luonnonvaran hallinnassa vallankäyttöön oikeuttavien on oikeutettava ja hyväksytettävä laatimansa säännöt ja menetelmät vallankäytön alaisilla, tässä tapauksessa Isojärvellä kalastavilla. Legitiimi vallankäyttö on hyväksytysti hankittu ja sen päämäärät ovat vallankäytön alaisten mukaan oikeutettuja. Muussa tapauksessa syntyy legitimizeettivaje, ja vallankäytön alaiset voivat kieltäytyä hyväksymästä vallankäyttöä.

Haastateltujen osakaskuntien puheenjohtajien mukaan kalastajia ja heidän mielipiteitään kuunnellaan ja ne otetaan huomioon. Esimerkiksi kalastusluvassa olevaa viittä verkkoa oltiin vähentämässä neljään, mutta yleisen mielipiteen vuoksi määrä pidettiin ennallaan. Osakaskuntien yhteenliittymän kokouksiin ovat myös kaikki osakaskuntaan kuulumattomatkin tervetulleita, ja niissä käykin esimerkiksi mökkiläisiä. Varsinaista äänivaltaa kokouksissa ei ole kuin osakaskuntien edustajilla, mutta asioita voi puheenjohtajien mukaan esittää ja ehdottaa, ja kaikkien mielipiteitä kuunnellaan ja niistä keskustellaan.

P: "Vaikka siellä (kokouksissa) on vaan viidellä se äänivalta, niin silti sinne on saanu tulla muitakin, kaikkia, ja siellä on kaikkien puheita kuunneltu ja varmaan kaikkien mielipide vaikuttaa, jos vaan tarpeeksi on ihmisiä ja ne sanoo että on sitä mieltä, niin se vaikuttaa heti siihen päätökseen."

5.2.2 Miten säätelykeinot kohtaavat säätäjien ja kalastuksenharrastajien välillä?

Haastateltavien kesken verkkokalastus oli suosituin kalastuksen muoto. Jokainen kalastusta harrastava kertoi käyttävänsä verkkoja. Lisäksi katiskoilla kalasti neljä vastaajaa ja heittokalastusta tai uistelua kertoi harrastavansa kolme vastaajaa. Yksi käy talvella pilkillä ja yksi oli mieltynyt myös onkimiseen. Kaksi haastateltavaa käyttää siis pyynnissään ainoastaan passiivisia pyydyksiä eli verkkoja ja katiskaa. Vastaajien mukaan verkkokalastus onkin järvellä mökkiläisten ja paikallisten keskuudessa suosituin pyyntimuoto, tosin siinä on kausittaista ja myös vuotuista vaihtelua.

Haastatellut kalastuksenharrastajat olivat nykytilanteeseen kokonaisuudessaan tyytyväisiä. Haastateltavat kokivat saavansa kalaa nykyisiä sääntöjä noudattamalla vähintäänkin riittävästi. Viisi verkkoa ja kolme katiskaa oli kaikille riittävä määrä pyydyksiä, sillä joidenkin vastaajien mukaan verkot voi joutua ottamaan välillä pois liiallisen kalantulon vuoksi.

Isojärven suosituin saaliskala on kuha. Jokainen haastateltava tavoitteli kuhaa ja joillekin se oli ainoa tavoiteltava saaliskala. Isojärvi mainittiin olevan Suomen parhaita kuhajärviä. Kuha on saaliina niin tärkeässä asemassa, että monet kalastussäännöistä on räätälöity kuhaa ajatellen, kuten 50 millimetrin minimisilmäkkö verkoissa. Myös uistelussa käytettävien vapojen määrää on osin laskettu uistimiin kiinni käyvien alamittaisten kuhien vuoksi.

Verkkojen silmäkokoavaatimukseen oltiin tyytyväisiä. Jotkut kalastavat järvellä kuitenkin vielä vanhoilla 45 mm silmäkoon verkoilla, kun eivät ole malttaneet hyvistä verkoistaan luopua. Myös uistelua harrastavat vastaajat olivat tyytyväisiä sallittuun vapamäärään.

Osa kalastuksenharrastajista ja puheenjohtajista mainitsi nykyisen kuhan alamitan olevan liian pieni. Toisaalta ajateltiin myös, ettei alamitan paikallinen nosto välttämättä toimisi toivotulla tavalla, koska etenkin muualta tulevat kalastajat saattaisivat vedota valtakunnalliseen alamittaan ja toisaalta korkeamman alamitan

ollessa voimassa alamittaisten osuus kokonaissaaliista kasvaisi, mikä saattaisi lisätä tyytymättömyyttä sääntöä kohtaan.

K: "Se vaan on hiukan semmonen homma sekin sit taas. Aina ko sitä muutetaan tällai paikkakuntaehtaisesti ja ko tullee niit vierait kalastajii, ni ne ei tahdo sitä oikein omaksuu. Ne kattoo vaan sitä mitä laki sanoo. Mut nelkyt senttii olis hyvä ja sitä määki noudatan."

Kaikki haastatellut kalastuksenharrastajat tunsivat muita järvellä kalastavia, ja kaikki kertoivat keskustelewansa ainakin joskus, moni useinkin, kalastuksesta ja sen päätöksenteosta muiden kanssa.

Suurin osa vastaajista, sekä osakaskuntien puheenjohtajat että kalastuksenharrastajat, arvioi, että sääntöjä noudatetaan pääasiassa hyvin. Sääntöjä rikotaan pyydystämällä kalaa luvattomilla tai liian suurella määrällä verkkoja tai vapoja tai pyytämällä alamittaista kuhaa. Moni kertoi luottavansa enemmän paikallisiin sääntöjen noudattamisessa tai arvioi muualta tulevien rikkovan sääntöjä paikallisia räikeämmin. Uistelijoiden ja etenkin jigikalastajien keskuudessa arvioitiin olevan niitä, jotka pitävät myös saamansa alamittaiset kalat.

Toisaalta muutamissa vastauksissa todettiin myös, ettei yksittäinen luvaton verkko tai ainoa huonolla syönnillä saaliiksi saatu ja kotiin ruoaksi viety alamittainen kuha vielä vaikuta järven hyvinvointiin. Eräs vastaaja totesi, ettei kaikkia saada ikinä noudattamaan sääntöjä, eikä valvonnallakaan pystytä täysin poistamaan sääntörikkomuksia, jos joku niitä haluaa tehdä.

P: "Eikä valvonnalla koskaan mitään rajoiteta jos se itsestä tulee. Se on kalastukses ja metsästykses sama juttu. Jos mä valvon tuolla päin ni metsästäjä menee tonne päin. Ei se luonaa jos ei ittellä oo henkilökohtaista ajatusta että noudatan vähän sääntöjä."

Ostromin (1990, 6) mukaan vapaamatkustajuus on yleinen ongelma kaikissa yhteisesti käytetyissä resursseissa. Henkilöllä voi olla houkutus nauttia muiden tuottamasta edusta osallistumatta itse yhteisen edun tuottamiseen. Esimerkiksi hyvä kalakanta, jota yhteisesti pidetään yllä jättämällä alamittaiset kalat rauhaan ja harjoittamalla

yleistä kohtuutta kalastuksessa, on yhteisesti tuotettu etu, jota vapaamatkustaja voi käyttää hyväksi. Pyytämällä myös alamittaisia kaloja ja yli oman tarpeen, toimii vapaamatkustaja päinvastoin kuin yhteisen edun tuottamisen kannalta olisi tarpeen. Useat haastateltavat mainitsivat etenkin joitain vuosia sitten järveä vaivanneen luvottoman ammattimaisen kalastuksen, jossa yksi kalastaja kalasti kuhaa myyntiin yli 50 verkolla. Paikallisesti julkisuuttakin saanut tapaus on sittemmin saatu enimmäkseen kuriin.

Nykyiseen kalastuksenvalvonnan tasoon suhtauduttiin vaihtelevasti. Osan kalastusharrastajista mielestä valvontaa ei ole riittävästi. Eräs vastaaja kertoi, ettei hänen neljännesvuosisataisen kalastuksensa aikana järvellä ole kertaakaan kysytty kalastuslupaa. Kolme mökkiläistä oli sitä mieltä, että valvontaa on riittävästi tai on riittävästi ainakin tiettyinä aikoina vuodesta. Valvojilta kaivataankin enemmän yleistä näkyvyyttä. Vaikka valvoja tekisi työtään, ja kävisi tietyillä verkoilla, ei sitä välttämättä järvellä liikkuvat huomaa, jos eivät tunnista valvojan venettä.

Osakaskuntien puheenjohtajat olivat toisaalta enimmäkseen tyytyväisiä kalastusvalvojen senhetkiseen lukumäärään, mutta useimmat olivat toisaalta sitä mieltä, että poliisi on lopulta ainoa taho, joka voi isoihin rikkeisiin puuttua. Kahdella vastaajalla oli omakohtaista kokemusta kalastajista, jotka eivät tottele valvojan pyyntöä näyttää kalastuslupaa. Moni vastaaja ehdottikin yhteistyössä poliisin kanssa joitakin kertoja vuodessa tehtäviä tehoiskuja järvelle. Poliisiveneen läsnäolo järvellä saattaa vähentää luvattonta kalastusta muinakin aikoina. Poliisin harvinainen käynti missä tahansa kun jää yleensä ihmisten mieleen. Poliisivene on myös tunnistettavampi kohde järvellä kuin kalastuksenvalvojen omat veneet.

Haastateltavat olivat myös huolissaan uuden kalastuslain vaikutuksista valvontaan. Toisaalta oltiin sitä mieltä, että valvojan oikeudet vähenevät, ja toisaalta moni oli myös huolissaan valvojen määrästä tulevaisuudessa. Keväällä 2011 järjestettiin uusien valvojen koulutus, mutta haastateltujen mukaan koulutukseen osallistui kovin vähän henkilöitä.

5.2.3 Mitkä hallinnan piirteet vastaavat yhteishallintaa aktiivisesti kalastavien näkökulmasta?

Kalastuksen yhteishallintaa voidaan määritellä eri tavoin hieman eri painotuksin. Jentoftin ym. (1998, 423-424) mukaan se tarkoittaa prosessia, jossa eri käyttäjäryhmien edustajat, valtion viranomaiset ja tutkimuslaitokset osallistuvat yhteistyössä päätöksentekoon, jolla pyritään sääntelemään kalakannan käyttöä. Etenkin vastuun jakaminen käyttäjäryhmille nähdään tässä tärkeänä. Tätä määritelmää voidaan soveltaa Suomalaisen kalastuksenhallintajärjestelmän kokonaisuuteen, joskin osakaskuntajärjestelmän vahva autonominen luonne luo järjestelmään omat erityispiirteensä. Rannikon ja Määtän (2010, 8-9) mukaan yhteishallinnassa on pohjimmiltaan kyse toimijoiden moniäänisistä verkostoista, joissa erilaiset intressit ja arvot on sovittava yhteen.

Kalastuksenharrastajan oma aktiivisuus ja kiinnostuneisuus vaikuttavat suuresti siihen, millaisena kalastuksen hallinta näyttäytyy ja kuinka paljon siinä on yhteishallinnan piirteitä. Useimmat osakaskuntiin kuulumattomat haastateltavat eivät kokeneet kunnolla tuntevansa osakaskuntien toimintaa, vaikka suurin osa oli kuitenkin jollain tavalla mukana hallintajärjestelmässä esimerkiksi kalastuslupien myyjänä.

Nämä haastateltavat kuitenkin kokivat, että he saavat tarvittaessa äänensä kuuluviin, sillä jokaisella oli tiedossa yksi tai useampia osakaskunnan jäseniä, joiden kautta mahdollinen kalastukseen liittyvä palaute tai kehittämissuhteet osakaskuntiin olisi mahdollista lähettää. Täytyy kuitenkin huomioida, että näillä haastateltavilla kontakti osakaskuntiin on jo olemassa muutenkin, joten palautteen tai kehitysehdotuksien kertominen onnistuu vaivatta. Toinen huomio kiinnittyy myös siihen, että jos hallintaprosessissa välillisesti mukana olevatkaan eivät omasta mielestään tunne osakaskuntien toimintaa kovin hyvin, miten sen tuntevat sellaiset kalastuksenharrastajat, jotka eivät ole mukana kalastuksen järjestämisessä.

Aineistoni yksi haastateltava, joka ei tuntenut osakaskuntia lainkaan, koki omaavansa vain vähän mahdollisuuksia vaikuttaa kalastuksen sääntelyyn. Jos kalastaja ei tunne osakaskuntia riittävän hyvin tai lainkaan, jää hänelle väistämättä myös epäselväksi,

kuka ja miten kalastusta koskevat säännöt ja rajoitukset on laadittu. Tällöin myös kokemus vaikuttamisen mahdollisuuksista jää helposti vähäiseksi. Tämäkin haastateltava kuitenkin tunsi kalastuksenvalvoja, joiden kanssa asioista saattoi keskustella. Myös Isojärvi-seura toimii kalastajien palautteenantokanavana osakaskuntiin.

Yleisesti käytettyjä palautteenantokanavia on siis useampia, josta voidaan myös olettaa, etteivät kaikki järvellä kalastavat tunne osakaskuntia tarpeeksi hyvin ottaakseen suoraan yhteyttä niihin. Kun vielä huomioidaan, etteivät osakaskunnat juuri tuo itseään tai toimintaansa yleisesti julki, kalastaa järvellä luultavasti paljon ihmisiä, joille osakaskunnat ovat jääneet vieraiksi tai vähintään etäisiksi. Esimerkiksi osakaskuntien puheenjohtajien nimiä ja yhteystietoja en ole nähnyt koottuna missään.

Näin tieto ja tuntemus osakaskuntien puheenjohtajista ja muista aktiiviosakkaista jäävät vääjäämättä vain sellaisten kalastusharrastajien tietoon, jotka omalla aktiivisuudellaan ja oma-aloitteisesti ovat halunneet ottaa osaa kalastuksen järjestämiseen. Isojärven kalastuksenvalvojen nimilista on yleisessä jaossa, samoin Isojärvi-seuran hallituksen jäsenten nimet.

Haastatellut pitivät hyvänä sitä, että heillä on mahdollisuus puhua asioista niistä päättävien kanssa, vaikka nykyiset säännöt ja käytännöt koettiin yleisesti niin onnistuneiksi, ettei monikaan kokenut tarvetta antaa palautetta. Samasta syystä haastateltavat eivät kaivanneet itselleen lisää vaikuttamisen mahdollisuuksia. Kaikki olivat myös yhtä mieltä siitä, että nykyiset säännöt ovat järvellä kalastavien keskuudessa onnistuneina pidettyjä.

K: "Vaikuttaa voi tai ei, mut aina voi (nimi poistettu) ehdottaa jotain. Ei oo vielä tullu mitään ehdotettua. Nykysäännöt on aika hyvät."

Aktiivisesti kalastavien osakaskuntaan kuulumattomien näkökulmasta yhteishallinnan piirteitä hallinnassa esiintyy vaihtelevasti. Pelkästään aktiivisuus kalastuksessa ei määritä kokemusta yhteishallinnan tunteesta. Kalastusharrastaja, joka myös myy osakaskuntien kalastuslupia järvelle, tai harjoittaa kalastuksenvalvontaa, on enemmän sisällä järjestelmässä, ja kokee yhteishallinnan eri tavalla kuin henkilö, joka kalastaa

aktiivisesti, mutta ei ole millään tavoin mukana kalastuksen hallinnollisessa järjestämisessä tai Isojärvi-seurassa, joka ainakin välillisesti vaikuttaa järven kalastukseen.

Kaikkien aktiivisesti kalastavien näkökulmasta hallinta vaikuttaa yhteishallinnalta sikäli, että säännöt ovat linjassa enemmistön mieltymysten kanssa. Kun useimmat kalastajat ovat tyytyväisiä sääntöihin, niihin sitoudutaan ja niitä noudatetaan, sekä samalla oletetaan, että muutkin noudattavat niitä. Onnistuneet säännöt ja hyvä kalakanta aiheuttavat sen, etteivät useimmat järvellä kalastavat koe mitään tarvetta lähestyä osakaskuntia. Yleinen tyytyväisyys ja siitä johtuva hiljaisuus kalastajien pääjoukossa sekoittavat vaikutusta yhteishallinnan laajuudesta.

5.2.4 Miten Isojärven osakaskunnat toteuttavat yhteishallintaa järvellä aktiivisesti kalastavien näkökulmasta?

Hoidosta päättävät järvellä toimivat viisi osakaskuntaa ovat muodostaneet yhteisen päättävän elimen ja järveä pidetään yhtenä kokonaisuutena, jossa osakaskuntien omia maantieteellisiä rajoja ei huomioida. Yhteisesti tehdyt päätökset kattavat koko järven. Päättäviin kokouksiin voivat tulla myös osakaskuntaan kuulumattomat, kuten mökkiläiset. Vaikka äänioikeutta kokouksissa ei ole kuin eri osakaskuntien edustajilla, niin asioita voi jokainen tuoda julki, ja niistä keskustellaan. Osakaskuntien puheenjohtajien mukaan he keskustelevat yleisesti kalastusharrastajien kanssa, ja yleinen mielipide vaikuttaa osakaskunnissa tehtäviin päätöksiin.

Muun muassa seuraava esimerkki osoittaa osakaskuntien ja vapaa-ajan kalastajien välillä olevan selviä yhteishallinnan piirteitä. Haastateltavat kertoivat osan kalastajista pyytävän vielä pienemmän silmäkoon verkoilla kuin mitä säännöissä mainittu 50 mm on. Eräs vastaaja viittasi näihin “viimeisinä pienisilmäisinä”, joita ei ole maltettu heittää pois. Osakaskunnissa onkin annettu siirtymäaika uusiin sääntöjen mukaisiin verkkoihin vaihtamisessa, koska monella on vielä vanhoja hyväkuntoisia pienempisilmäisiä verkkoja jäljellä.

Toisaalta vaikka osakaskunnissa kuunnellaan kalastajien mielipiteitä ja niitä otetaan huomioon kalastuksen säännöissä, osakaskunnat eivät ole tehneet aktiivisesti

toimintaansa tunnetuksi, eikä osakaskuntien puheenjohtajia ole listattu esimerkiksi kalastuslupien ohessa jaettavaan esitteeseen. Näin ollen osakaskunnat paikallisen järjestelmän päätöksentekijänä jäävät monelle vapaa-ajan kalastajalle etäiseksi ja vieraaksi. Yhteishallintaa kaipaava kalastaja joutuu ottamaan yhteyttä osakaskuntiin, koska osakaskunnat eivät aktiivisesti lähesty kalastajia ja ota heitä mukaan päätöksentekoprosessiin. Tästä syystä yli 900 vapaa-ajan asunnon Isojärvellä on paljon kalastajia, joita yhteishallinta ei välittömästi koske.

Kaikki haastateltavat olivat kuitenkin sitä mieltä, että nykyiset kalastusta koskevat säännöt ovat hyvät, ja suurin osa kalastajista noudattaa niitä. Järven kalakantaa, etenkin kuhan osalta, kaikki pitivät hyvänä ja kalansaaliita vähintäänkin riittävinä. Haukea ja ahventa on myös järvessä paljon, mutta varsinkin hauen suosio on laskenut kuhan rinnalla.

P: “Palautetta tulee siinä mielessä, että kalakanta on hyvä, kyllä ne sen kaikki myöntää, ja se on istutusten ansioo suurimmaks osaks.”

Kaikki haastateltavat mökkiläiset tunsivat muitakin järvellä kalastavia, ja moni keskusteli muiden kanssa järven kalastuksesta, säännöistä ja päätöksenteosta. Osakaskuntien toimintaa eivät useimmat mökkiläisistä hyvin tunteneet, mutta jokaisella oli kuitenkin myös osakaskuntien suuntaan jokin välillinenkin kontakti, jonka kanssa voi tarvittaessa keskustella järven asioista ja kalastuksesta.

Vaikka tutkielmassani vapaa-ajan kalastajia edustavat aktiivisesti kalastavat mökkiläiset, aineistonkeruussa tuli vahvasti esille myös järvellä vierailevat ulkopaikkakuntalaiset kalastajat, joilla ei ole järveen kalastuksen lisäksi muita siteitä, ja jotka voivat lunastaa yhden uistimen käytön sallivan turistiluvan. Näiden vierailijoiden läsnäolo järvellä herätti muun muassa epäluottamuksen tunteita ja samalla myös kohotti “isojärveläisten”, eli paikallisten ja mökkiläisten, yhteisöllisyyden tunnetta. Näiden ulkopaikkakuntalaisten epäiltiin noudattavan sääntöjä vähemmän tunnollisesti kuin paikallisten. Haastatteluissa kävi myös selväksi, ettei yhteishallinta ulotu järvellä vieraileviin ulkopaikkakuntalaisiin.

P: “Kyllä he sen hyväksyy että on olemassa tämmösiä säädöksiä siihen, ettei

heilläkään voi olla oikeutta kaikkeen, järvi ei kuitenkaan voi pitemmän päälle sitä kattaa, että kaikki saa samat oikeudet. Että näin se on laskettu ja katottu, että se on hyvä, että mökkiläisillä ja paikkakuntalaisilla on edes vähän jotain etuisuutta, varsinkin kun kaikkia asioita siinä myös hoidamme, ettei tulla vaan käymään valmiiseen pöytään. Siihen kuuluu nää muutkin asiat”

Laukkasen (2011, 64) mukaan vapaasti hyödynnettävän luonnonvaran liikkakäyttö vältetään vain kahden peruselementin kautta, joista toinen on luonnonvaran käytön rajaaminen. Käyttöä on rajattava niin, että määritetään tarkasti ne, joilla on oikeus käyttää luonnonvaraa. Isojärvellä näin on tehty. Paikkakuntalaisilla ja mökkiläisillä on täydet kalastusoikeudet, ja tämän piirin ulkopuolelle jäävillä kalastusoikeudet on huomattavasti kapeammat.

Aineiston perusteella järvellä vakituisesti liikkuvat tuntevat yhteisöllisyyden tunnetta muita mökkiläisiä ja kalastajia kohtaan. Esimerkiksi kysyttäessä sääntöjen noudattamisesta, moni vastasi luottavansa kyllä paikallisiin ja mökkiläisiin, eli “Isojärven porukkaan”, kuten eräs vastaajista heihin viittasi. Yhden kalastuslupia myyvän vastaajan mukaan häneltä moni ostaa luvan, vaikka nämä eivät itse kalastakaan. Järvi ja siitä huolehtiminen nähdään kuitenkin tärkeänä, joten hoitoa halutaan tällä tavalla tukea.

K: “Sitä yhdessä koitetaan maksaa sitä kalastusmaksu ja pitää kunnossa sitä järvee.”

Poteeten ym. (2010, 52-54) mukaan luonnonvaraa käyttävän ryhmän koko ja heterogeenisuus vaikuttavat siihen, kuinka onnistunutta kollektiivista toimintaa voidaan luonnonvaran käytön ympärille odottaa. Perinteisesti on ajateltu, että suuremmalla ryhmällä on vaikeampi järjestää kollektiivista toimintaa kuin pienemmällä, vaikka todellisuudessa asia ei aina näin yksiselitteinen olekaan. Isojärvellä, joka on melko pieni ja rajattu vesistö, voidaan ajatella olevan paremmat mahdollisuudet järjestää kollektiivista luonnonvaran hoitoa kuin suuremmilla vesistöillä, koska järveä pääasiassa käyttävä ryhmä on melko rajattu.

Toisaalta muualta veneineen tulevat nähtiin yhteisön ulkopuolisina. Isoja

urheilukalastusveneitä järvellä on totuttu näkemään, ja ne yhdistetään helposti ulkopaikkakuntalaisiin. Kalastajia tulee järvelle eräiden vastaajien mukaan ympäri Etelä- ja Länsi-Suomea. Myös tietyn heittokalastuksen muodon, jigikalastuksen, useat vastaajista totesivat lisääntyneen, ja sekin yhdistyi etenkin ulkopuolisten kalastukseen.

P: “Kesäaikaan on näitä uistelijoita ja jigittäjiä, niitä tulee Vantaalta, Tampereelta, Vaasasta, että tämän laaja alue kun Erä-lehti julkaisi juur niin mukavan kirjoituksen Isojärvestä, kuinka on hyvä kuhakanta, ja alko sitte lisääntyyn, en tiedä oliko palvelus vai mikä oli Isojärvelle että.”

Useimmat vastaajista mainitsivat kesällä 2011 Erä-lehdessä ilmestyneen artikkelin, jossa toimittaja oli käynyt kalastusoppaan kanssa Isojärvellä kuhaa pyytämässä. Mittava saalis kalastettiin käyttämällä jigejä. Jigikalastus on heittokalastusta, jossa kalastus suoritetaan yleensä pohjan tuntumassa eloisasti liikkuvilla keinotekoisilla muun muassa kalanmallisilla syöteillä, ja se on todettu tehokkaaksi menetelmäksi esimerkiksi juuri kuhalle. Jigikalastus herätti monessa haastateltavassa negatiivisia ajatuksia. Erityisesti jigikalastajia epäiltiin alamittaisten kuhien pyydystämisestä. Osa oli jopa halukas rajoittamaan tämän kalastusmuodon harjoittamista Isojärvellä.

Kukaan haastatelluista ei ollut halukas suoranaisesti laajentamaan turistiluvan sisältöä. Sen kehittämistä kuitenkin pohdittiin eri tavoin. Osa mielti turistiluvan hinnan nostamista. Yksi vastaajista pohti, voisiko turistiluvan sisältöä kehittää esimerkiksi useamman vavan mahdollistamalla, koska muualta tulevia kalastajia järvellä käy joka tapauksessa, ja moni kuitenkin uistelee montaa vapaa käyttäen. Toinen vastaaja pohti vierailijoille venekohtaista maksua, jolloin ei olisi epäselvää, onko jokainen veneestä kalastava lunastanut itselleen omaa lupaa. Pääasiassa oltiin kuitenkin sitä mieltä, että täydet oikeudet kuuluvat paikallisille ja mökkiläisille, koska muuten järven kalakanta alkaa heikentyä.

Edellä kuvattu tilanne “isojärveläisten” ja ulkopaikkakuntalaisten järvellä vierailevien vapaa-ajan kalastajien välillä on osin ongelmallinen. Toisaalta jaetun luonnonvaran jatkuvuus ja uusiutuminen edellyttää sen käyttäjien rajoittamista. Toisaalta vaikuttavat yhteiskunnalliset muutokset, kun yhä suurempi osa kalastajista haluaa liikkua veneineen eri vesistöissä ja laajoilla alueilla. Tähän trendiin viittaa kehitteillä oleva

uusi valtakunnallinen kalastuskortti, joka korvaa vanhan läänikohtaisen viehekalastusmaksun. Isojärviseuran Pomarkun-Siikaisten Isojärvi -lehden päätoimittaja Pekka Koivunen (2012, 7) uskoo vierailevien vesilläliikkujien määrän kasvavan myös Isojärvellä. Koivusen mukaan olisikin tarpeellista reagoida kasvavaan pistäytyjien määrään kanavoimalla kävijöiden liikkumista ja aktiviteetteja, koska kävijöiden määrä tulee joka tapauksessa lisääntymään. Vierailijoiden huomioimisesta hyötyisivät myös järvellä vakituisesti liikkuvat.

6. PÄÄTELMÄT

Tämän tutkielman tavoitteena oli tutkia, miten Pomarkun ja Siikaisten Isojärven kalakantojen hoito toteutuu yhteishallintana. Tarkastelun kohteena olivat sekä osakaskuntien toiminta että järvellä kalastusta harrastavien kalastustottumukset ja näkemykset kalakantojen hoidosta. Samalla syvennyin luonnonvarojen yhteishallintaan yleisellä tasolla ja suomalaisen kalastusjärjestelmän nykytilaan ja historiaan. Tutkimus antoi samalla yleisiä viitteitä siitä, mitä kalakannan kestävyyttä ja jatkuvuutta edistävä yhteishallinta Suomen sisävesillä edellyttää toimiakseen.

Tutkimus on kvalitatiivinen, eikä tämän tutkimuksen tuloksia voida suoraan yleistää koskemaan muiden järvien niiden erityisten olosuhteiden aiheuttamia tiloja. Jokainen suomalainen järvi on oma erityinen ympäristönsä, jossa maan muodot, ekosysteemi ja muut luonnon ainekset luovat yhdessä ihmisten ja heidän instituutioidensa kanssa tietyn omanlaisensa kokonaisuuden. Yhdellä järvellä toimivaksi todetut käytännöt eivät toisella välttämättä voisi toteutua.

Myös tutkittua Isojärveä koskevat tulokset voisivat olla osin erilaiset jollain toisella haastattelu-joukolla. Suoraan tutkimuksen tuloksista yleistäminen ei ole kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksaan, joten edellä kuvattu ei ole tutkimukselle ongelma. Kvalitatiivisella tutkimuksella pyritään ymmärtämään erityisiä tilanteita, ja tuloksista tehtyjen tulkintojen perusteella tekemään tiettyjä yleistettäviä johtopäätöksiä.

Teoreettisena taustana tutkimuksessa käytin luonnonvarojen yhteishallinnan käsitettä. Yhteishallinta tulee kyseeseen tilanteissa, joissa resurssia ei ole täysin yksityistetty, eikä myöskään valtio yksin kontrolloi sen käyttöä. Yhteishallinnassa resurssin käyttäjille jaetaan vastuuta päätöksenteossa tai niiden on vähintään hyväksyttävä vallankäyttäjien päätöksenteko, jotta se olisi legitiimiä. Liittämällä käyttäjryhmit mukaan päätöksentekoon, saadaan prosessiin arvokasta paikallisten käyttäjien tietoa ja kokemuksia resurssista ja sen käytöstä.

Yhteishallinta vaatii resurssin käyttäjiltä sitoutuneisuutta ja keskinäistä luottamusta. Muutoin uhkana on vapaamatkustajuuden aiheuttama yhteistyöllä syntyvän edun väheneminen. Vapaamatkustaja hyödyntää muiden yhdessä tuottamaa etua osallistumatta itse sen tuottamiseen. Houkutus vapaamatkustajuuteen on aina läsnä, eikä kaikkia resurssin käyttäjiä saada koskaan lopettamaan sitä, ellei käyttäjää voida kokonaan estää käyttämästä resurssia.

Suomalainen kalastusjärjestelmä on monitasoinen, jossa kalastuksen sääntelyyn osallistuu moni eri taho. Kalastuslaki sisältää tiettyjä tavoitteita, joihin pyrkii sekä rajoituksia, kuten valtakunnalliset tiettyjen kalalajien alamitat, sekä toisaalta oikeuden vapaaseen onkimiseen ja pilkkimiseen. Yksityiskohtaisemmasta kalastuksen sääntelystä vastaavat kuitenkin paikalliset osakaskunnat, jotka jakautuvat kylittäin.

Osakaskunnissa sovitaan tarkemmin esimerkiksi sallitut pyydykset ja niiden määrät sekä paikallisten kalastuslupien hinnat ja se, kenelle myönnetään täydet kalastusoikeudet osakaskunnan alueelle. Suomalainen järjestelmä on sikälikin monitahoinen, että vaikka suurin osa Suomen järvistä on yksityisiä, ne ovat kuitenkin jaettuja ja yhteisesti omistettuja. Tällainen järjestelmä edellyttää ainakin jonkin tasoista yhteishallintaa, mikäli kalakannoista halutaan huolehtia.

Tutkielmani päätutkimuskysymys on *miten Isojärven osakaskunnat toteuttavat yhteishallintaa järvellä aktiivisesti kalastavien näkökulmasta?* Pääkysymykseen vastattiin tarkentavien alakysymysten avulla:

- Miten kalastusta koskevat päätökset tehdään?
- Miten sääntelykeinot kohtaavat kalastusharrastajien mieltymysten kanssa?
- Mitkä hallinnan piirteet vastaavat yhteishallintaa aktiivisesti kalastavien näkökulmasta?

Isojärven tapaus osoittautui mielenkiintoiseksi monella eri tavalla. En tuntenut järven kalastusoloja entuudestaan, olin ainoastaan paikallislehdistä lukenut järven hyvästä kuhakannasta ja myös ajoittain järveä vaivaavasta ryöstökalastuksesta, sekä jutellut asioista erään mökkiläisen kanssa.

Isojärven tärkein saalikalalla on kuha, jota järjessä on paljon. Lisäksi tietysti esimerkiksi ahventa ja haukea kalastetaan. Järjessä on ollut paljon myös muikkua, mutta joitain vuosia sitten kanta romahti. Isojärven kalastuksen erikoispiirteenä on verkkokalastuksen suuri osuus kaikesta vapaa-ajankalastuksesta. Verkkokalastuksen suosio Suomessa on yleisesti laskenut tasaisesti viimeisten vuosikymmenten aikana. Isojärvellä se on kuitenkin säilyttänyt suosionsa paikallisten ja mökkiläisten keskuudessa.

Uistelua ja heittokalastaminen etenkin jigeillä on lisääntynyt viime vuosina, ja näiden lajien harrastajia tulee paljon järjelle muualta vene trailerin päällä. Muualta tuleviin moni paikallinen suhtautuu varauksella, sillä epäillään, ettei sääntöjen noudattamisessa olla välttämättä kovin tunnollisia. Nykyiseen valvontaan kalastusharrastajat kaipaavat suurempaa tehokkuutta.

Kalastusta koskevat päätökset tehdään Isojärvellä kaikkien osakaskuntien yhteisissä kokouksissa. Osakaskunnat pitävät myös omat kokouksensa, mutta varsinaiset päätökset järven hoidosta ja kalastuksesta tehdään osakaskuntien muodostaman yhteenliittymän kokouksissa. Näihin kokouksiin jokainen osakaskunta lähettää edustajansa, ja päätöksissä jokaisella osakaskunnalla on käytettävissään yksi ääni.

Kaikkien viiden osakaskunnan muodostaman päättävän yhteenliittymän syntyyn on monta syytä. Liitos on helpottanut järjellä toimimista, sillä sekä kalastajat että kalastusvalvojat voivat liikkua järjellä välittämättä osakaskuntien välisistä rajoista, joita on vesillä vaikea paikallistaa. Yksi kalastuslupa kattaa koko järven. Myös järven ja kalakannan hoito on tehokkaampaa, kun sitä tehdään yhdessä, esimerkiksi lupatulot voidaan kohdentaa yhdessä valittuihin kohteisiin. Yksittäisen osakaskunnan olisi vaikea yrittää hoitaa koko järveä omien rajojensa sisäpuolelta. Ennen kaikkea sääntelyn ja hoidon keskiössä olevat kalat liikkuvat vedessä vapaasti osakaskuntien välisistä rajoista tietämättä, joten on järkevää, että kaikki osakaskunnat sitoutuvat yhteisiin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin.

Osakaskunnat siis yhdessä päättävät kalastuksen sääntelystä ja kalakannan hoidosta, mutta lopullisiin päätöksiin vaikuttaa myös kalastusharrastajien mielipide. Kalastus ja sen päätöksenteko esiintyvät vapaa-ajan kalastajien ja osakkaiden

keskusteluissa yleisenä puheenaiheena, joten tieto ja kokemukset vaihtuvat. Myös osakaskuntien kokouksiin halukkaat osakaskuntaan kuulumattomatkin ovat tervetulleita kertomaan mielipiteensä ja näkemyksensä. Asioista keskustellaan, ja kalastajien yleinen mielipide vaikuttaa päätöksiin.

Toisaalta osakaskunnat eivät liiemmin tuo toimintaansa julki, eivätkä pyri tekemään itseään tunnetuksi järven kaikille kalastajille. Tällöin näkemyksiään osakaskunnille viestivät ne, joilla on jo olemassa olevia henkilökohtaisia suhteita osakkaisiin. Kuitenkin suurelle osalle kalastuksen harrastajista osakaskunnat ovat edelleen etäinen toimija, ja heille onkin helpompi ottaa kalastusasioissa yhteyttä vaikka Isojärvi-seuraan osakaskuntien sijaan.

Nykyiset kalastusta koskevat säännöt ovat kalastajien mielestä pääosin hyvin kohdallaan. Verkkojen sallittu lukumäärä koetaan sopivaksi, samoin nykyinen verkon vähimmäissilmäkoko 50 mm on hyvä kompromissi. Osa kalastaa vielä vanhoilla pienempisilmäisillä verkoilla, ja osa suuremmilla, 55 ja 60 millimetrin silmäkoon verkoilla. Nykyisillä sallituilla uistinmäärilläkin kalaa saadaan riittävästi. Kuhan nykyistä alamittaa sen sijaan moni olisi valmis nostamaan nykyisestä lakisääteisestä 37 senttimetristä. Yleisesti tyytyväisiä ollaan siihen, ettei järvellä vieraileville ulkopaikkakuntalaisille ole suotu nykyistä laajempia kalastusoikeuksia.

Tutkielman tulosten perusteella voidaan todeta, että Isojärven kalakannan hoitoa toteutetaan yhteishallintana aktiivisesti kalastavien näkökulmasta vaihtelevasti. Hoitoa koskevat päätökset tehdään osakaskuntien kesken, mutta päätöksiin vaikuttaa myös kalastusta harrastavien yleinen mielipide. Kalastajat keskustelevat kalastuksesta ja päätöksenteosta toistensa, osakaskuntien jäsenten, kalastuksenvalvojien ja Isojärvi-seuran hallituksen jäsenten kanssa. Näin kokemukset vaihtuvat ja mielipiteet kuuluvat osakaskuntiin asti, mutta suoraa yhteishallintaa osakaskunnat toteuttavat vain tietyn aktiivikalastaja-joukon kanssa.

Ne kalastajat, jotka ovat ottaneet hoitaakseen järven hoitoon ja kalastukseen liittyviä tehtäviä, tuntevat henkilökohtaisesti osakkaita tai osakaskuntien puheenjohtajia, ja voivat helposti lähestyä heitä kalastusasioilla. Jos kalastajalla sen sijaan ei ole

entuudestaan riittävästi tietoa osakaskunnista, jäävät ne helposti vieraksi jatkossakin, koska osakaskunnat eivät aktiivisesti tee itseään tunnetuksi kaikille järvellä liikkujille. Näin ollen kalastajat, jotka eivät tunne osakaskuntia, eivät tiedä, kuka tai miten järven kalakantaa sääntelevät päätökset tehdään, eivätkä myöskään välttämättä koe omaavansa paljoa vaikuttamisen mahdollisuuksia. Samalla kokemus yhteishallinnasta jää vajavaiseksi.

Osakaskuntien olisi hyödyllistä tiedottaa itsestään siitäkin syystä, että ne tarvitsevat uusia ja nuoria jäseniä riveihinsä. Osakaskuntien jäsenten ikääntyminen on yleinen ongelma Suomessa. Syitä uusien jäsenten hankkimisen vaikeuteen on monia, mutta yksi on se, että potentiaaliset osakkaat eli vapaa-ajan asunnon ja samalla vesialueen omistajat eivät tunne osakaskuntajärjestelmää riittävän hyvin ymmärtääkseen liittyä mukaan toimintaan, vaikka voisivat olla kiinnostuneita.

Yhteishallinnassa olennaista on myös se, että sääntelyn alaiset hyväksyvät ja oikeuttavat sääntelyn. Isojärven tapauksessa enemmistö järvellä kalastavista kokee nykyiset säännöt ja rajoitukset oikeutetuiksi ja hyväiksi, ja siitä syystä noudattaa niitä. Useimmat jakavat samat arvot ja käsitykset siitä, miten hyvää kalakantaa kannattaa vaalia, ja ovat sitoutuneita tavoitteisiinsa. Sääntöjen noudattaminen ei ole kiinni siitä, kuinka hyvin henkilö tuntee osakaskuntia, ja sääntöihin sitoutumalla tällainenkin henkilö voi kokea yhteisöllisyyden ja yhteishallinnan tunteita. Hyväksi koetut säännöt ja kalansaanti aiheuttavat myös niin suurta tyytyväisyyttä, ettei monellakaan ole tarvetta selvittää, kuka tarkalleen säännöt laatii ja vaatii muutoksia niihin.

Yhteishallinnalle tyypillinen ongelma, vapaamatkustajuus, on läsnä myös Isojärvellä. Järvellä liikkuu siis kalastajia, joiden houkutus hyödyntää muiden aikaansaamia yhteisiä etuja osallistumatta itse sen tuottamiseen on ylivoimainen. Yhteisenä etuna voidaan pitää esimerkiksi verkkokalastajien saaliskuhien koon kasvattamista suurentamalla verkkojen silmäkokoja. Näin menettelemällä pidättäydytään juuri alamitan täyttävien kalojen pyydystämistä. Isojärven vapaamatkustaja-kalastajat kalastavat yli oman tarpeensa ja kaikenkokoisia kaloja, myös alamittaisia.

Vapaamatkustajuutta on kuitenkin vaikea kokonaan poistaa, koska näitä henkilöitä ei voida kokonaan estää käymästä järvellä kalastamassa. Siksi valvonta on keskinäisen

luottamuksen ja omasta maineesta välittämisen ohella tärkeä keino rajoittaa vapaamatkustajuutta. Valvonta onkin Isojärvellä muutoksen keskellä, sillä työn alla olevan kalastuslain kokonaisuudistuksen yksi osa on kalastuksenvalvonnan uudistaminen, johon liittyy uusien valvojien pakollinen koulutus tehtävää varten. Keväällä 2012 järjestettyyn koulutukseen osallistui vain harva Isojärven kalastuksenvalvojista. Tilanne on luultavasti samankaltainen monella suomalaisella järvellä. Jos kalastuksenvalvojien määrä yleisesti vähenee, korostuu kalastajien keskinäisen valvonnan merkitys.

Tutkielman tuloksista voidaan päätellä jotain Isojärvellä toimivien yhteisöllisyydestä. Vaikka järvellä ja sen ympäristössä liikkuvien mökkiläisten ja paikallisten joukko on melko suuri ja oletettavasti kirjavakin, esiintyy siellä selvää yhteisöllisyyttä. Toisaalta toimiihan järvellä yksi Suomen vanhimmista järviseuroistakin. Yhteisöllisyyttä ja sitoutumista luovat paitsi yhteiset kiinnekohteet, kuten yhteiseksi koettu järvi, kesämökki- ja veneilykulttuuri, myös erottautuminen muista, yhteisöön kuulumattomista.

Yhteisön ulkopuolisiksi koetaan muualta tulevat vierailevat kalastajat, joiden kalastussääntöjen noudattamiseen ei täysin luoteta. Taustalla on ehkä ajatus, jonka mukaan muualta tulevat kalastajat eivät ole samalla tavalla sitoutuneita järveen ja sen kalakannan hyvinvointiin kuin paikalliset, eivätkä omaksu paikallisesti asetettuja kalastussääntöjä ja rajoituksia. Sen sijaan paikallisiin, joihin tässä jaottelussa lukeutuvat myös mökkiasukkaat, luotetaan, heidän ajatellaan tulevan keskenään paremmin toimeen, noudattavan huolellisemmin sääntöjä ja olevan yleensäkin enemmän sitoutuneita järven ja kalakannan hyvinvointiin.

Yhteisöllisyyden tunteesta johtunee myös se, että paikallisen pitämää luvatonta verkkoa ei pidetä yhtä pahana rikkeenä kuin luvatta jiggiä heittävää ulkopuolista. Muutama sääntöjä rikkova ulkopuolinen myös leimaa helposti koko vierailijoiden joukon, kun taas sääntöjä rikkovat paikalliset ovat vain yksittäistapauksia.

Lopulta ajaudutaan myös kysymykseen siitä, kuka kalavesiä hallinnoi ja kenen etua hallinnalla ajetaan. Paikallisen, rajallisen resurssin ja sen jatkuvuuden kannalta on tärkeää, että voidaan tarkoin määrittää ne, joilla on oikeus hyödyntää resurssia, koska

rajatonta hyödyntämistä esimerkiksi yhden järven kalakanta ei kestäisi. Toisaalta samalla syntyy myös kysymys yleisestä edusta. Voiko pieni ryhmä ihmisiä estää laajempaa joukkoa nauttimasta resurssista, jotta pienelle ryhmälle jäisi resurssista enemmän?

Näiden kysymysten kanssa joudutaan Isojärvelläkin painimaan. Ulkopuolisten määrä järvellä tuskin tulee vähenemään, ja samalla ollaan huolissaan näiden suhtautumisesta paikallisia sääntöjä ja uistinmäärän rajoituksia kohtaan. Samalla osakkaat pelkäävät paikallisten maanomistajien päätösvallan kaventumista. Vaikka kalastuslaki sallii valtion kalastusluvut lunastamalla kenen tahansa kalastavan yksityisillä vesillä, on lupa rajattu vain yhteen vapaan. Yhdellä tai kahdella (lunastettaessa myös paikallinen lupa) vavalla kalastava järvellä vieraileva tuskin tekee suurta lovea järven kalakantaan sääntöjä noudattaessaan. Paikallinen, joka voi halutessaan pitää viittä verkkoa vedessä pyytämässä vuoden ympäri, rasittaa kalakantaa pitkällä aikajaksolla huomattavasti enemmän.

Vahva ja pysyvä kuhakanta on lopulta tärkein merkki toimivasta yhteishallinnasta. Hyvä kalakanta ja siitä johtuva riittävä kalansaanti varmasti vaikuttavat siihen, että nykyisiin sääntöihin ollaan yleisesti tyytyväisiä. Jos kalantulo olisi nykyistä heikompaa, voisi esimerkiksi nykyinen verkkojen silmäkorajoitus tai uistinmäärän rajoitus kohdata vastustusta. Mutta koska kalaa saadaan, kaikki ovat tyytyväisiä. Ja kalakanta tuskin olisi nykyisellä mallilla, jos yhteishallinta ei järvellä toimisi.

Aineistooni valikoitui henkilöitä, joista suurin osa on jollakin tapaa mukana järven tai sen kalastuksen hoidossa. Haastatelluista viidestä kalastusharrastajasta neljä on tai on ollut jollain tavalla osallisena järven organisaatioissa joko osakaskunnan tai Isojärviseuran jäsenenä, myyden kalastuslupia tai kalastuksenvalvojana. Ainoastaan yhdellä vastaajalla ei ollut yhteyksiä osakaskuntiin, eikä vastaaja tuntenutkaan osakaskuntia. Isojärvellä on loma-asuntoja yli 900, ja suuri osa kalastajista on luultavasti samankaltaisia kuin tämä aineistoni yksi vastaajista. Työni tulokset voisivat olla erilaiset, jos kaikki osakaskuntaan kuulumattomat haastateltavat olisivat niitä tuntemattomia mökkiläisiä. Tällöin yhteishallinnan toteutuminen voisi näyttäytyä hyvinkin erilaisena. Jatkotutkimusta varten ottaisin aineiston keruussa paremmin huomioon osakaskuntien monien mökkiläisten kannalta etäisen luonteen.

LÄHTEET

A. R. Poteete, M. A. Janssen, E. Ostrom. 2010. Working Together. Collective Action, the Commons, and Multiple Methods in Practice. Princeton University Press. United States of America.

Chuenpagdee, R., Degnbol, P., Bavinck, M., Jentoft, S., Johnson, D., Pullin, R. & Williams, S. 2005. Challenges and Concerns in Capture Fisheries and Aquaculture. Teoksessa Kooiman, J., Bavinck, M., Jentoft, S. & Pullin, R. (toim.) Fish for Life. Interactive Governance for Fisheries. Amsterdam University Press. Amsterdam. 25-40.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere.

Etelä-Suomen Sanomat. Paljon muutakin kuin kuhajärvi:

<http://www.ess.fi/?article=368961> (luettu 25.11.2012)

Hardin, G. 2011. Yhteislaidunten tragedia. Suomennos Niko Noponen. Teoksessa Kyllönen, S., Lemetti, J., Noponen, N. & Oksanen, M. (toim.) Kiista yhteismaista. Garrett Hardin ja selviytymisen politiikka. Eurooppalaisen filosofian seura ry / *niin & näin*. Tampere. 41-60.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus. Helsinki.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Honkanen, M.-L. 1985. Kalastusoikeus. Suomen Lakimiesliiton Kustannus Oy. Helsinki.

Hyytinen, L. 1995. Kalastuksesta ja kalavesiltä lähtevät muutospainet. Teoksessa Hyytinen, L & Kupiainen, H. (toim.) Kalaveteen piirretty viiva. Kalastus ja kalastaja yhteiskunnallisten muutosten pyörteissä. Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Julkaisuja 37. Mikkeli. 9-24.

Jentoft, S., McCay, B. J. & Wilson, D. C. 1998. Social theory and fisheries co-management. *Marine Policy* 22, 423-436.

Kalatalouden keskusliitto, kalastusalueet: <http://www.ahven.net/kalastusalue> (luettu 19.11.2012)

Kalatalouden keskusliitto, osakaskunnat: <http://ahven.net/osakaskunta> (Luettu 19.11.2012)

Koivunen, P. 2012. Pistäytyjät kuuluvat järvelle. Teoksessa Pomarkun-Siikaisten Isojärvi. Isojärvi-Seura ry. Pomarkku.

Kyllönen, S. 2010. Ympäristön ja luonnonvarojen käytön legitimizeetti. Teoksessa Rannikko, P. & Määttä, T. (toim.) Luonnonvarojen hallinnan legitimizeetti. Vastapaino. Tampere. 19-58.

Kyllönen, S. 2011. Vailla teknistä ratkaisua: yhteislaidunten tragedia, yhteistoiminnan ongelmat ja ympäristöpoliittinen teoria. Teoksessa Kyllönen, S., Lemetti, J., Nojonen, N. & Oksanen, M. (toim.) Kiista yhteismaista. Garrett Hardin ja selviytymisen politiikka. Eurooppalaisen filosofian seura ry / *niin & näin*. Tampere. 73-111.

Kyllönen, S., Lemetti, J., Nojonen, N. & Oksanen, M. (toim.) 2011. Kiista yhteismaista. Garrett Hardin ja selviytymisen politiikka. Eurooppalaisen filosofian seura ry / *niin & näin*. Tampere.

Lappalainen, A. 1995. Kalastuskulttuuri muuttuvassa yhteiskunnassa. Teoksessa Hyytinen, L & Kupiainen, H. (toim.) Kalaveteen piirretty viiva. Kalastus ja kalastaja yhteiskunnallisten muutosten pyörteissä. Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Julkaisuja 37. Mikkeli. 53-87.

Laukkanen, M. 2011. Yhteislaidunten ongelma ympäristö- ja luonnonvarataloustieteessä. Teoksessa Kyllönen, S., Lemetti, J., Noponen, N. & Oksanen, M. (toim.) Kiista yhteismaista. Garrett Hardin ja selviytymisen politiikka. Eurooppalaisen filosofian seura ry / *niin & näin*. Tampere. 61-72.

Maa- ja metsätalousministeriö. Avustukset kalatalouden edistämiseen: http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/kalastus_riista_porot/vapaa_ajankalastus/avustukset.html (luettu 17.4.2012)

Mikkola, J & Yrjölä, R. 2003. Suomalainen vapaa-ajankalastaja ja –kalastus vuosituhannen vaihtuessa. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Kalatutkimuksia – Fiskundersökningar n:o 190. Helsinki.

Muje, K. 1995. Kalastuskunta maaseudun ja kaupungin rajalla. Teoksessa Hyytinen, L & Kupiainen, H. (toim.) Kalaveteen piirretty viiva. Kalastus ja kalastaja yhteiskunnallisten muutosten pyörteissä. Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Julkaisuja 37. Mikkeli. 151-171.

Muje, K. 2000. Vapaa-ajankalastuksen kehittäminen. Intressiryhmien näkökulmia Keski- Suomessa. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen Kala- ja riistaraportteja 175.

Muje, K., Tonder, M. & Salmi, P. 2001. Kalastuksen paikallis- ja aluehallinto Pihlajavedellä.

Vesialueen omistus ja intressiryhmien näkökulmat. Kala- ja riistaraportteja 216. 32 s.

Oksanen, M. 2011. Garret Hardin ja rajattoman vapauden vaarat. Teoksessa Kyllönen, S., Lemetti, J., Noponen, N. & Oksanen, M. (toim.) Kiista yhteismaista. Garrett Hardin ja selviytymisen politiikka. Eurooppalaisen filosofian seura ry / *niin & näin*. Tampere. 11-40.

Ostrom, E. 1990. *Governing the Commons. The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge University Press. United States of America.

Ostrom, E., Burger, J., Field, C. B., Norgaard, R. B. & Policansky, D. 1999. Revisiting the Commons: Local Lessons, Global Challenges. *Science* vol 284. 278-282.

Pomarkun-Siikaisten Isojärvi. 2012. Isojärvi-Seura ry. Pomarkku.

Rannikko, P. & Määttä, T. (toim.) 2010. *Luonnonvarojen hallinnan legitimiteetti*. Vastapaino. Tampere.

Salmi, P. 2000. Tieto ja valta kalastuksen päätöksenteossa – Konflikteista yhteishallintaan. Teoksessa *Alue ja ympäristö 2/2000*.

Salmi, P. & Nordquist, J. 2003. *Kalaveden omistus ja käyttö Nauvon kalastusalueella*. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Kala- ja riistaraportteja.

Salonen, V. 2005. Veden maantiedettä. Yksityisen ja yhteisen rajankäynnistä yhteishallintaan kalataloudessa. Teoksessa Lehtinen A. A. (toim.) 2005. *Maantiede, tila, luontopolitiikka*. Johdatus yhteiskunnalliseen ympäristötutkimukseen. Joensuu University Press Oy. Joensuu. 79–104.

Sievänen, T. & Neuvonen, M. (toim.). 2011. *Luonnon virkistyskäyttö 2010*. Metlan työraportteja 212. Metsäntutkimuslaitos. Vantaa.

Sirelius, U. T. 2009. *Suomalaisten kalastus I-III. Näköispainos vuosina 1906-1908 ilmestyneistä teoksista*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.

Tiitinen, J. 1995. *Kalastusoikeuden haltija - kalastuskuntalaitos*. Teoksessa Hyytinen, L & Kupiainen, H. (toim.) *Kalaveteen piirretty viiva. Kalastus ja kalastaja yhteiskunnallisten muutosten pyörteissä*. Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Julkaisuja 37. Mikkeli. 136-150.

Tiitinen, J. 1995. Suojelusta hyväksikäyttöön - Suomen kalastuslainsäädäntö 1900-luvulla. Teoksessa Hyytinen, L & Kupiainen, H. (toim.) Kalaveteen piirretty viiva. Kalastus ja kalastaja yhteiskunnallisten muutosten pyörteissä. Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Julkaisuja 37. Mikkeli. 88-135.

Toikka, A. 2009. Monimutkaiset sopeutuvat järjestelmät ja ympäristöongelmien synty. Teoksessa Massa, I. (toim.) Vihreä teoria. Ympäristö yhteiskuntateorioissa. Gaudeamus Helsinki University Press. Helsinki. 315-337.

Toivonen, A.-L., Mikkola, J., Salmi, P. & Salmi, J. 2003. Vapaa-ajan kalastuksen monet merkitykset. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Kalatutkimuksia nro 187. Helsinki.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Vapaa-ajankalastus 2010. Riista- ja kalatalous – tilastoja 7/2011. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Helsinki.

Salmi, P., Juvonen, L., Laamanen, K., Piipponen, M. ja Pitkänen, M.
Kalatutkimuksia — Fiskundersökningar nro 82, 1994. 33 s.

Vilksa, P. 2005. Yhteiset vesialueet ja niiden yhdistäminen. Maanmittauslaitoksen julkaisuja nro 100.

Yhteisaluelaki:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1989/19890758> (luettu 19.11.2012)

LIITE 1: Haastattelulomake osakaskuntien puheenjohtajille

Tausta

- Kuinka kauan olet ollut kalastus- tai osakaskuntatoiminnassa mukana?
- Miksi lähdit mukaan toimintaan?
- Kuinka usein käyt kalassa ja millä menetelmin kalastat?
- Mitä lajeja tavoittelet?
- Miten kalansaanti on vuosien mittaan muuttunut? Oletko tyytyväinen nykysaaliisi?
- Kuinka paljon käsityksesi mukaan järvellä on heittokalastajia, uistelijoita ja verkoilla ym. seisovilla pyydyksillä kalastavia suhteessa toisiinsa?

Osakaskuntien toiminta ja yhteishallinta

- Miten osakaskunta toimii, miten se hoitaa järveä ja kalakantaa?
- Kuinka hyvin tunnet osakaskuntalaisia muista osakaskunnista?
- Miten järven viiden osakaskunnan yhteistyö ja yhteinen päätöksenteko toimivat? Syntyvätkö päätökset helposti vai onko asioista erimielisyyttä?
- Tapaatko keskustella kalastusta harrastavien ei-osakaskuntalaisten kanssa kalastuksesta ja sen säännöistä järvellä?
- Kuinka paljon kalastajilta tulee kalastuslupiin ja -sääntöihin liittyvää palautetta ja miten se on yleensä otettu osakaskunnissa huomioon?
- Mihin perustuvat nykyiset säännöt, rajoitukset yms.?
  - o Verkkojen silmäkoko on rajoitettu 50 mm:iin (muikkuverkkojen maksimi on 19 mm)?
  - o Miksei valikoimassa ole erityistä uistelulupaa?
  - o Onko osakaskunnissa käyty keskustelua turistiluvan sisällöstä tai sen laajentamisesta?
- Millaista kalastuksen lupamyyntiä, sääntöjä ja rajoituksia järvellä on menneisyydessä ollut?
- Kuinka tyytyväinen olet nykyisiin rajoituksiin ja sääntöihin (kalojen alamitat, verkkojen ym. määrän rajoitus, silmäkoon rajoitukset, uistelun rajoittaminen tekemällä siitä kallista)?
- Kuinka tyytyväisiä kalastajat yleisesti ottaen ovat nykyiseen säätelyyn käsityksesi mukaan?
- Missä määrin päätöksenteko ja säännöistä sopiminen kalastusasioissa kuuluu mielestäsi kaikille kalastajille?

- Luotatko muihin kalastajiin siinä, että he noudattavat sääntöjä ja rajoituksia (kalojen alamitta, verkkojen ym. määrä, silmäkoot, uistinten määrä) ja kalastavat vastuullisesti ja riittävää kohtuutta noudattaen?
- Onko kalastus järvellä kokemuksesi mukaan kestävällä tasolla?
- Onko järvellä riittävästi kalastuksenvalvontaa?
- Millaisia muutoksia näet osakaskuntajärjestelmässä tai ylipäätään kalastuksen paikallistason päätöksenteossa tulevaisuudessa?

LIITE 2: Haastattelulomake vapaa-ajankalastajille

Vapaa-ajankalastaja

Tausta

- Mökkiläinen vai vakituisesti alueella asuva?
- Kuinka monta vuotta olet kalastanut järvellä?
- Kuinka usein käyt kalassa?
- Millä menetelmin kalastat ja mitä kalalajeja tavoittelet?
- Miten kalansaanti on vuosien mittaan muuttunut? Oletko tyytyväinen nykysaaliisiisi?
- Kuinka paljon käsityksesi mukaan järvellä on heittokalastajia, uistelijoita ja verkoilla ym. seisovilla pyydyksillä kalastavia suhteessa toisiinsa?

Yhteishallinta

- Ovatko osakaskuntien asettamat nykyiset järven kalastussäännöt ja rajoitukset sinulle tutut? Miten ne kohtaavat omat toiveesi ja mieltymyksesi? (Verkko-, rysä-, katiska-, uistin-, kalakoukku- ja pitkäsiimamaksimimäärä, verkon silmäkokomääräykset, kuhan ja taimenen alamitta, erillisen uisteluluvan puuttuminen)
- Kuuluuko (mökki)kiinteistösi vesiosakkuutta? Jos kyllä, niin miksi et osallistu osakaskunnan toimintaan ja päätöksentekoon?
- Kuinka hyvin tunnet osakaskuntien toimintaa ja osakaskunnissa vaikuttavia henkilöitä? Jälkimmäiseen jos kyllä, niin kuinka paljon olet keskustellut hänen/heidän kanssaan kalastukseen liittyvästä päätöksenteosta ja säännöistä Isojärvellä?
- Onko sinulla tarvittaessa mahdollisuus antaa palautetta osakaskunnille esim. säännöistä ts. tiedätkö, mihin palautteen osoittaisit?
- Tunnetko muita kalastuksen harrastajia (ei-osakaskuntalaisia) järvellä ja missä määrin keskustellette kalastukseen liittyvästä päätöksenteosta ja säännöistä järvellä?
- Minkälaisia vaikuttamisen mahdollisuuksia sinulla mielestäsi on kalastusta koskevaan päätöksentekoon järvellä? Haluaisitko niitä olevan enemmän?
- Miten muistat kalastuslupien sisältöjen sekä muiden sääntöjen ja rajoitusten muuttuneen vuosien varrella?
- (Noudatko itse kaikkia sääntöjä ja) Luotatko muihin kalastajiin siinä, että he noudattavat sääntöjä ja rajoituksia (kalojen alamitta, verkkojen ym. määrä, silmät) ja kalastavat vastuullisesti ja riittävää kohtuutta noudattaen?

- Onko kalastus järvellä kokemuksesi mukaan kestävällä tasolla?
- Pitäisikö muiden kuin vakiasukkaiden ja mökkiläisten kalastuslupaa (turistilupa, 10 € vuosi/ 1 uistin) muuttaa jollain tapaa?
- Onko järvellä riittävästi kalastuksenvalvontaa?
- Miten uskot taikka toivot kalastuksen paikallisen päätöksenteon muuttuvan tulevaisuudessa? Millaisia terveisiä lähettäisit osakaskunnille?